

A critical view to the studies related to the field of educational administration in Turkey

Türkiye'deki eğitim yönetimi alanı ile ilgili çalışmalara eleştirel bir bakış

Kürşad Yılmaz¹

Abstract

The aim of this study is to examine the studies that directly handle the field of educational administration. The research was designed as a systematic review study. In this study, the studies that mention the field of educational administration are examined but the studies that are done in the field of educational administration are not examined. As a result of the scans made for this aim; 42 articles, 25 book chapters, 11 graduate education thesis and 5 other resources are examined. While some of the examined resources (f=37) are directly related to the field of educational administration, some part (f =19) examine the studies that are conducted in the field of educational administration. Based on the examined studies, some detections were made about the situation of the educational administration field in Turkey. There were totally set seven themes. These are; Educational Administration is Positivist Characteristic, Quantitative Researches are Dominant in Educational Administration, The Concepts of Educational Administration are taken from Management, The Concepts used in the field of Educational Administration in Turkey are Western, The Educational Administration Field is disconnected with application, Alternative Approaches and Suggestions. In fact, the themes that were determined are generally related to the fact that the field of educational administration has a

Özet

Bu çalışmanın amacı eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan çalışmaların incelenmesidir. Çalışmada eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalar değil, eğitim yönetimi alanını konu edinen çalışmalar incelenmiştir. Araştırma sistematik bir derleme çalışması olarak desenlenmiştir. Bu amaçla yapılan taramalar sonucunda 42 makale, 25 kitap bölümü, 11 lisansüstü öğretim tezi ve 5 diğer kaynak incelenmiştir. İncelenen kaynakların bir kısmı (f=37) doğrudan eğitim yönetimi alanı ile ilgiliyken, bir kısmı eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmaları (f=19) incelemektedir. İncelenen çalışmalardan yola çıkarak eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki durumuna ilişkin bazı saptamalarda bulunulmuştur. Eğitim Yönetimi Pozitivist Karakterli, Eğitim Yönetiminde Nicel Araştırmalar Egemen, Eğitim Yönetiminin Kavramları İşletmeden Alınma, Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanında Kullanılan Kavramlar Batılı, Eğitim Yönetimi Alanı Uygulamadan Kopuk, Alternatif Yaklaşımlar ve Öneriler olmak üzere 7 tema belirlenmiştir. Aslında belirlenen temalar genel olarak eğitim yönetimi alanının pozitivist bir karaktere sahip olması ile ilgilidir. Bu pozitivist karakterin ortaya çıkardığı sorunlarla baş edebilmek için, Eleştirel Kuram, eğitim yönetiminin kültürel açıdan çözümlenmesi, Postmodernizm ve Doğal Tutarlılık Kuramı gibi alternatif bakış açıları önerilmiştir.

¹Prof. Dr., Dumlupınar University, Faculty of Education, kursad.yilmaz@dpu.edu.tr

positivist character. To cope with the problems posed by this positivist character, some alternative point of views such as Critical Theory, the analysis of educational administration in terms of culture, Postmodernism and Natural Consistency Theory were suggested.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yönetimi alanı; Türkiye.

Keywords: Educational administration; Turkey.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Eğitim yönetimi alanının kuramsal temellerinin 1950'li yıllarda ABD'de kurulan derneklerle (The National Council of Professors of Educational Administration-NCPEA ve University Council for Educational Administration-UCEA) atıldığı kabul edilmektedir. Bu derneklerin eğitim yönetimi alanının kuramsal temellerini oluşturma amacıyla yaptığı çalışmalar daha sonra *Eğitim Yönetiminde Kuram Hareketi* olarak isimlendirilmiştir. Kuram Hareketi, içinde bulunulan dönemin baskın bir özelliği olarak, pozitivist paradigmadan beslenmektedir. Bu bağlamda eğitim yönetimi alanı da pozitivismden büyük oranda yararlanmış ve etkilerini de uzun zaman hissetmiş bir alandır.

Kuram Hareketi ile birlikte sosyal bilimlerden ödünç alınan kuram, kavram ve yaklaşımların eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalarda kullanımı artmış ve bu durum çeşitlenerek devam etmiştir (Willower ve Forsyth, 1999). Entelektüel temellerini sosyal psikoloji, yönetim ve davranış bilimlerinden alan; ampirisizm, öngörülebilirlik ve bilimsel kesinliğe vurgu yapan (Fusarelli, 2006) Kuram Hareketinin amacı, eğitim yönetimi alanında kuramsal bir temelin oluşturulması ve bu kuramsal temelin uygulamacılara rehberlik etmesidir (Yılmaz, 2015). Kuram Hareketinin, bilimsel araştırmaların belirli bir kuram ile temellendirilmesi gerektiği ve araştırmanın da bu kuramın rehberliğinde yapılması gerektiği yönündeki varsayımı önemli bir yer tutmuştur (Culbertson, 1983). Bu görüşler pozitivist paradigmanın temel görüşlerine işaret etmektedir.

Eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki temellerinin ise, 1960'lı yıllarda Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu ve Prof. Dr. Mahmut Âdem'in çalışmaları ile atıldığı kabul edilmektedir. Prof. Dr. Mahmut Âdem, daha çok eğitim ekonomisi ve planlaması alanlarında çalışmalar yaparken, Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu eğitim yönetimi alanındaki ilk ve klasikleşmiş eserlere imza atmıştır. Bursalıoğlu, eğitim yönetimi alanında yurtdışında doktora eğitimini tamamlayan ilk kişidir (Aydın ve Karaman-Kepekçi, 2007) ve Bursalıoğlu'nun "*Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*" ve "*Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*" gibi artık klasikleşmiş olan eserlerinde Kuram Hareketinin izlerine rastlamak mümkündür. ABD'de belirtilen dönemdeki lisansüstü öğretim programları büyük oranda Kuram Hareketinin temel varsayımlarına göre şekillendiğinden (Yılmaz, 2015) bu programlarda eğitim gören kişiler bu etkiyi de Türkiye'ye taşımıştır. Ziya Bursalıoğlu ve Mahmut Âdem'in yanı sıra, Yahya Kemal Kaya, Mustafa Aydın, İ. Ethem Başaran, A. Haydar Taymaz, Kemal Güçlüol ve Galip Karagözoğlu gibi akademisyenlerin Türkiye'de eğitim yönetimi alanının kurumsallaşmasına önemli katkıların olduğu söylenebilir.

Yukarıda sayılan isimlerin önemli bir kısmının Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin hocaları olduğu düşünüldüğünde, eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki kurumsallaşmasında ve bilimleşme sürecinde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin çok önemli bir yerinin olduğu açıktır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, lisans ve lisansüstü öğretim düzeyindeki programlar, düzenlenen bilimsel etkinlikler, hazırlanan raporlar, süreli yayınlar, araştırma merkezleri gibi birçok konuda alana öncülük etmiştir. Bunlar arasında belki de en önemlisi

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin yetiştirdiği yüzlerce akademisyenin Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde hizmet ediyor olmasıdır.

Son yıllarda Türkiye'de eğitim yönetimi alanı, özellikle uluslararası yayınlar, kitaplar, bilimsel toplantılar ve dernekleri ile önemli bir bilimleşme ve kurumsallaşma düzeyine erişmiştir. Balcı'ya göre (2009) Türkiye'deki bilimleşme süreci 1960'lı yıllarda başlayan eğitim yönetimi alanı henüz sürecin çok başındadır ve eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki gelişme seyri, gelişmiş ülkelerdeki seyrinden farklıdır. Balcı (2009) alanın gelişmiş ülkelerdeki sürecinin çok yavaş seyrettiği, ancak göreceli olarak Türkiye'de sıçrama yaptığı görüşündedir. Turan, Bektaş, Yalçın ve Armağan da (2016) benzer bir görüş belirtmiş ve eğitim yönetimi alanında Türkiye'de üretilen bilginin Batılı ülkelerden geri olmadığını ileri sürmüştür. Yazarlara göre asıl sorun, üretilen bilginin niteliği, pratikteki sorunları çözebilirliği, eğitim politikalarının uygulayıcılara yol gösterebilirliği gibi bazı konular ile ilgilidir.

Bir alanda, bilimleşme ile ilgili en önemli konulardan biri o alanda üretilen temel araştırmalar ile ilgilidir. Balcı'ya göre (2009) temel araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda eğitim yönetimi alanının bilimleşme düzeyinde ciddi sorunlar vardır. Eğitim yönetimi alanında temel araştırmalardan daha çok mevcut bilgiyi kontrol eden ve taklitte boğulan araştırmalar yapılmaktadır ve bunun en önemli sebeplerinden biri, alanda çalışan akademisyenlerin hızlı bir şekilde yükselme kaygısıdır. Bundan dolayı alanda yapılan çalışmaların önemli bir kısmı akademik yükselme kaygısı ile yapılmakta ve daha çok popüler konulara yoğunlaşmaktadır. Bu durum birçok araştırmada da tespit edilmiştir (Balcı, 1990a; Balcı, Şimşek, Gümüşeli ve Tanrıoğen, 2009; Çankır, 2016; Özdem, 2016; Şişman, 2001; Yılmaz, 2016b). Turan ve diğerlerine göre (2016b) eğitim yönetimi alanında üretilen bilgi belli başlı bazı konu başlıklarına yoğunlaşmakta, gündelik ve popüler temalar tartışılmakta ve bu yapılırken alanın ontolojisi, epistemolojisi ve metodolojisi ile ilgili sorunlar genellikle göz ardı edilmektedir.

Türkiye'de olduğu gibi diğer ülkelerde de eğitim yönetimi alanının sınırları, bilgi temelleri, araştırmaları, bilimleşme düzeyi gibi konular öteden beri tartışılmaktadır ve tartışılmaya da devam etmektedir. Bu konuda yapılması gerekenlerden biri alanın kendi inşa sürecini ve bilgi temellerini sorgulamasıdır. Çünkü bu sorgulama alanın gelişmesi açısından son derece önemlidir (Yılmaz, 2016a). Bu bağlamda eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki durumunun son zamanlarda az da olsa sorgulanmaya başladığı görülmektedir. Özellikle Balcı'nın (1991) başlattığı, Şimşek (1997) ve Şişman'ın (1998) devam ettirdiği eleştirel bakış açısı ve sorgulama eğilimi, Turan'ın çalışmaları (2004a, 2004b, 2005, 2006, 2007, 2009, 2013) ile eğitim yönetimi alanının gündeminde daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Turan (2004a, 2004b, 2005, 2006, 2007, 2009, 2013) özellikle yazdığı makaleler ve sunduğu bildiriler ile eğitim yönetimi alanının Türkiye'de sorgulanması konusunda önemli rol oynamıştır. Örneğin Turan eğitim yönetimi alanı krizde olduğunu (2004a, 2007); modernite ve postmodernite arasında kalmış bir insan bilimi olduğunu (2004b); eğitim yönetiminde paradigmatik bir dönüşüm olmadığını (2006); eğitim yönetiminin alansız bir alan olduğunu ve eğitim yönetiminin sınırlarının tartışmaya açılması gerektiğini (2009); eğitim yönetimi alanında Batılı bilginin egemen olduğunu ve bu durumun sorgulanması gerektiğini (2013) sık sık dile getirmiştir.

Ancak yukarıda anılan çalışmaların hiçbiri maalesef gerekli dönüşümün sağlanmasına yetmemiştir. Şimşek'e göre (1997) Türkiye'de eğitim yönetimi alanı genel olarak bilimsel paradigmatik dönüşümün en az yirmi yıl gerisinde kalmıştır. Bu geride kalış yönetim, örgüt ve eğitim yönetimi alanındaki paradigmatik dönüşümleri de içermektedir ve fark her geçen gün kapatılamaz ölçüde açılmaktadır. Turan da (2006) 9 yıl sonra yaptığı bir çalışmada eğitim yönetiminde dönüşen bir şeyin olmadığını ileri sürmüştür. Turan (2006) "*Eğitim yönetiminde paradigmatik dönüşümler? [Dönüşen bir şey yok]*" başlıklı bildirisinde "modernizm ile eğitim yönetiminin eş anlamlı olduğunu; eğitim yönetiminin bir alan olarak modernizmin retorikliği içinde kimliğini inşa ettiğini ve sınırlarını belirlediğini; eğitim yönetimindeki paradigmatik dönüşümlerin modernizmin belirlediği sınırlar içinde gerçekleştiğini; Türkiye'deki eğitim yönetimi araştırmalarının, Feminist, Eleştirel, Yorumsamacı, Postmodern Eğitim Yönetimi gibi alternatif bakış açılarını dışladığını" ileri sürmüştür.

Turan (2006) eğitim yönetimi alanında dönüşen bir şeyin olmadığını ileri sürse de Gedikoğlu (2015) eğitim yönetimi alanının tarihsel gelişimi içinde paradigmatik bazı dönüşümler geçirdiği ve bir çalışma alanı olma yönünde gelişim gösterdiği görüşündedir. Şimşek'in (1997) ve Turan'ın (2006) görüşleri ile Gedikoğlu'nun (2015) görüşleri arasında bariz bir farklılık vardır ve bu farklılık belki aradan geçen 18 yıllık zamana bağlanabilir. Hatta aradan geçen zaman dikkate alındığında böyle bir beklenti de oluşabilir. Ancak Şimşek'in (1997) eğitim yönetimi alanında paradigmatik bir dönüşümü başlatmanın tam zamanı olduğunu ileri sürdüğü tarihten yaklaşık olarak 18 yıl sonra yapılan iki çalışmada da (Demirhan, 2015; Yalçın, 2015) eğitim yönetimi alanında pozitivist paradigmanın çok da değişmediği, alanda çalışan akademisyenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlenmiştir.

Bir alanın kendi inşa sürecini ve bilgi temellerini sorgulaması son derece önemli görüldüğünden bu çalışmada, Türkiye'de eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan çalışmalar incelenerek alanın kendine bakışının belirlenmesi amaçlanmıştır. İncelenen çalışmalardan yola çıkarak eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki durumuna ilişkin bazı saptamalarda bulunulmaya çalışılmıştır. Yapılan taramalarda eğitim yönetimi alanında yapılan tezleri (Badavan, 1985; Çınkır, 2016), makaleleri (Balci, 1988; Yılmaz, 2016b) ya da bildirileri (Turan vd., 2016b) inceleyen bazı araştırmalara ulaşılmıştır. Ancak, eğitim yönetimi alanını değerlendiren ya da sorgulayan çalışmaları inceleyen ya da bütünleştirmeye çalışan herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Beycioğlu ve Dönmez'e göre (2006) Türkiye'de, bir alan olarak eğitim yönetiminin kuramsal dönemleri ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışma vardır ve bu çalışmalar bir iki kitap, birkaç makale belki de birkaç bildiri ile sınırlıdır.

Bu anlamda çalışma, kendinden önce yapılan çalışmalardan farklı bir özelliğe sahiptir. Çalışma ile eğitim yönetimi alanının kendine bakış açısı yayınlar üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, son yıllarda "kendini tanımlama sorunu" olduğu iddia edilen eğitim yönetimi alanında çalışan kişilere bir fikir vermesi beklenmektedir. Sonuçta, bir alanı merkeze alan çalışmaların incelenmesi ve analiz edilmesi, ilgili alan ile ilgili bakış açısını ve alanın genel görünümünü ortaya koymaktadır (Turan, Karadağ, Bektaş ve Yalçın, 2014). Günümüzde, fakültelerdeki bölümler ya da anabilim dalları; lisansüstü öğretim programları; ulusal dernekleri; kurumsallaşmış dergiler ve kongreleri; kitapları ile eğitim yönetimi alanı Türkiye'de önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırmanın eğitim yönetimi alanı ile ilgili mevcut durumu ortaya koyması, alanda çalışan akademisyenlere alanın durumu hakkında fikir vermesi açısından önemli olabilir. Bu fikirlerin eğitim yönetimi alanında yapılanların sorgulanmasına yol açması da beklenen başka bir etki olabilir.

Yöntem

Model

Bu araştırma bir sistematik derleme çalışması olarak desenlenmiştir. Sistematik derleme çalışmaları, incelenen bir soruya yanıt oluşturmak için, o alanda yapılmış olan çalışmaların kapsamlı bir biçimde taranması esasına dayanmaktadır. Sistematik derlemelerde incelenecek çalışmaların belirlenmesinde belli bir takım dâhil etme ve dışlama ölçütleri kullanılmakta ve incelemeye dâhil edilen çalışmalarda yer alan bulgular sentez edilmektedir (Karaçam, 2013). Bu derleme, eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan ve Türkiye'de çalışan araştırmacılar tarafından hazırlanan makale, kitap bölümü, lisansüstü öğretim tezi ve elektronik kaynakların gözden geçirilmesi ve çalışmalarda vurgulanan noktaların sistematik biçimde incelenmesi ve bu çalışmalarda nasıl bir eğilim olduğunun tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Kapsamı ve Süreci

İncelenen kaynaklar *doküman analiz yöntemiyle* elde edilmiştir. Doküman analizinde genellikle bir araştırma problemi ile ilgili olarak belirli bir zaman diliminde üretilen dokümanlar analiz edilmektedir. Ancak incelenmek istenen konu ile ilgili olarak birden fazla kaynakta ve farklı zamanlarda ya da aralıklarla hazırlanmış olan dokümanların analizi de mümkündür. Bu yolla yapılacak analizin geniş bir zaman dilimine dayalı olarak yapılması da mümkün olmaktadır (Yıldırım

ve Şimşek, 2000). Bu bağlamda YÖK Tez Merkezinde ve arama motorlarında “eğitim yönetimi” kavramı kullanılarak taramalar yapılmıştır. Daha sonra ulaşılan kaynakların kaynakçalarından yola çıkılarak yeni çalışmalara ulaşılmıştır. Çalışmada eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalar değil, eğitim yönetimi alanını konu edinen ve Türkiye’de yayınlanmış olan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada eğitim yönetimi alanı ile ilgili kitap bölümleri de incelenmiştir. Ancak *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Okul Yönetimi, Eğitim Yönetimi* ve benzeri kitaplar inceleme dışında tutulmuştur. Araştırmada eğitim yönetimi alanını konu edinen çalışmalar incelemeye alındığından, “Kaos ve Yönetim, Toplam Kalite Yönetimi, Dönüşümcü Liderlik, Bireysel ve Örgütsel Bellek, Eğitim Örgütlerinde İşbirliği, Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi” ve bunun gibi başlıkları içeren çalışmalarda eğitim yönetimi alanı ile ilgili herhangi bir çözümleme yapılmamışsa bu çalışmalar incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu bağlamda araştırmada ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Ayrıca bilimsel toplantılarda sunulan bildiriye de ulaşılmaya çalışılmış, ancak önemli bir kısmının tam metin olarak yayınlanmamasından ve bir kısmının da daha sonradan makale olarak yayınlanmasından dolayı bildiriler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bazı makaleler tezlerden üretildiği için, bu tezler de incelemeye dâhil edilmemiş ve sadece makaleler incelenmiştir. Bu çalışmanın verileri, eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan kitap bölümlerinden (f=25), makalelerden (f=43), lisansüstü öğretim tezlerinden (f=11) ve elektronik ortamdaki çalışmalardan (f=5) oluşmaktadır.

İncelenen çalışmalar, “Eğitim Yönetimi Alanını İnceleyen Çalışmalar, Eğitim Yönetimi Araştırmalarını İnceleyen Çalışmalar ve Diğer Çalışmalar” olmak üzere üç kategoride değerlendirilmiştir. Diğer çalışmalar başlığı altında ele alınan çalışmalar doğrudan eğitim yönetimi alanını incelememekle birlikte bu çalışmalarda eğitim yönetimi alanına ilişkin bir takım çözümlenelerde bulunulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce kaynakların orijinalliği kontrol edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2000) doküman inceleme çalışmalarında orijinalliğin kontrol edilmesini tavsiye etmektedir. Bu çalışmada, YÖK Tez Merkezindeki tezler, süreli yayınlardaki makaleler, kitap bölümleri ve kaynağı belli olan elektronik kaynaklar incelenmiştir. Bu kaynakların güvenilir kaynaklar olduğu kabul edilmiştir.

Dokümanların Anlaşılması ve Verinin Analiz Edilmesi. Çalışmada, eğitim yönetimi alanını doğrudan inceleme konusu yapan çalışmaların incelenmesi ve buradan eğitim yönetimi alanının durumuna ilişkin genel bir görünüm betimlenmesi amaçlandığından çalışmaların tamamı detaylı bir şekilde okunmuş ve yapılan okumalardan temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmalardan yapılabilecek alıntılar da ayrı bir sütunda toplanmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan dokümanların analizi içerik analizi teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre (2000) içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve bu kavramlar arasındaki ilişkilere ulaşmaktır. Elde edilen verilerin açıklanmasında kullanılabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılabilmesi için, toplanan veriler önce kavramsallaştırılmalı, belirlenen kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmeli ve buna göre veriyi açıklayan temalar saptanmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Aktarılabilirlik. Araştırma sürecinin aktarılabilirliğinin sağlanması amacıyla toplanan veriler ayrıntılı bir biçimde rapor edilmiş ve sonuçlara nasıl ulaşıldığı açıklanmıştır. Nitel araştırmalarda “Sonuçlar diğer kişi ve durumlara aktarılabilir mi?” sorusunun cevaplanması dış geçerlik açısından önemlidir. Bu çalışma kapsamında incelenen çalışma türlerinin (kitap bölümü, makale, lisansüstü öğretim tezi, elektronik kaynaklar gibi) Türkiye’de yayınlanmış olan ve eğitim yönetimi alanını konu edinen çalışmaları çeşitlilik bağlamında yansıtması amaçlanmıştır.

Tutarlılık. Tutarlılık için farklı kodlayıcı olarak eğitim yönetimi alanında çalışan bir akademisyenden incelenen çalışmalar için belirlenen temaların uygun olup olmadığının belirlenmesi istenmiştir. Belirlenen temalar ile farklı kodlayıcının belirlediği temalar arasındaki uyum düzeyinin belirlenmesi için Miles ve Huberman’ın (1994) formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) kullanılmıştır. Buna göre farklı kodlayıcılar arasındaki uyum % 89 olarak

hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre farklı kodlayıcılar arası uyumun % 70'in üzerinde çıkması güvenilirlik için yeterli görülmektedir.

Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan taramalar sonucu, konu ile ilgili makalelere, kitap bölümlerine, lisansüstü öğretim tezlerine ve elektronik ortamdaki bazı kaynaklara ulaşılmıştır. Tablo 1'de yukarıda anılan kaynaklar ile ilgili sayılara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında Ulaşılan Çalışmalar İle İlgili Sayılar

Kaynaklar		Belirlenen Çalışma Sayısı	İncelenen Çalışma Sayısı
Makale	Eğitim Yönetimi Alanını İnceleyen Makaleler	21	21
	Eğitim Yönetimi Araştırmalarını İnceleyen Makaleler	11	11
	Diğer Makaleler	11	11
Kitap Bölümü	Eğitim Yönetimi Alanını İnceleyen Kitap Bölümleri	13	13
	Eğitim Yönetimi Araştırmalarını İnceleyen Kitap Bölümleri	4	4
	Diğer Kitap Bölümleri	8	8
Tez	Eğitim Yönetimi Alanını İnceleyen Tezler	8	4
	Eğitim Yönetimi Araştırmalarını İnceleyen Tezler	5	4
	Diğer Tezler	10	3
Diğer	Eğitim Yönetimi Alanını İnceleyen Elektronik Kaynaklar	5	5
TOPLAM		93	84

Tablo 1'de de görüldüğü üzere araştırma kapsamında 93 farklı çalışma belirlenmiş ancak bunlardan 84 tanesi incelemiştir. Bunun sebebi, tezlerden bazılarının YÖK Tez Merkezinde erişime açık olmaması (f=9), bazılarının ise makale (f=2) olarak yayınlanmış olmasıdır. Makale olarak yayınlanan tez çalışmalarından sadece makaleler incelenmiştir.

Araştırma kapsamında en çok incelenen yayın türü toplamda 43 çalışma ile makalelerdir. Bunu sıra ile kitap bölümleri (f=25), lisansüstü öğretim tezleri (f=11) ve diğer kaynaklar (f=5) takip etmektedir. İncelenen kaynakların bir kısmı doğrudan eğitim yönetimi alanı (f=38) ile ilgiliyken, bir kısmı eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmaları (f=19) incelemektedir. Diğer çalışmalar (f=22) olarak sınıflanan çalışmalarda ise genellikle eğitim yönetimi ya da yönetim alanındaki herhangi bir kavrama ilişkin çözümlenmeler yapılmış, ancak çalışmanın bir bölümünde eğitim yönetimi ile ilişkisine yer verilmiştir. Elektronik kaynaklar arasında ise iki rapor (Balci vd., 2009; Celep, 2009), iki makale (Şimşek, 2004, 2005) ve bir kongre açılış konuşması (Şişman, 2001) yer almaktadır.

Eğitim yönetimi alanı Türkiye'de yaklaşık 80 yıllık bir geçmişe sahip olmakla birlikte, yukarıda da görüldüğü gibi, eğitim yönetimi alanını inceleme konusu yapan az sayıda çalışma vardır. Yani alan kendisi ile ilgili pek fazla düşünmemektedir. Bu az sayıdaki çalışmada eğitim yönetimi alanının ontolojik, epistemolojik ve metodolojik durumları ile ilgili çok az tartışma yürütülmüştür. Eğitim yönetimi alanının Türkiye'deki en önemli süreli yayını olan ve 1995 yılından beri düzenli olarak yayınlanan *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*'nde bile eğitim yönetimi alanını doğrudan ilgilendiren ve alanı inceleyen az sayıda makale yayınlanmıştır. Derginin yayınlanan birinci sayısından (1995; 1-1) son sayısına kadar (2016; 22-4) toplam 657 adet makale yayınlanmıştır. Bu makalelerden sadece 11 tanesinde (Makalelerden biri makale çevirisi: Bates, 2001) doğrudan eğitim yönetimi alanı ile ilgili çözümlenmeler yapılmış, alanın sorunlarına değinilmiş ya da yeni gelişmeler ışığında alan tartışılmıştır. Yayınlanan 13 makalede çözümlenen kavramlar üzerinden eğitim yönetimi alanına değinilmiş; dört makalede ise eğitim yönetimi alanında yapılan yayınlar değerlendirilmiştir.

Aslında benzer bir durumu, eğitim yönetimi alanının daha gelişmiş olduğu ülkeler de yaşamıştır. Eğitim yönetimi alanının dünyadaki en önemli süreli yayınlarından biri olan *Journal of Educational Administration* dergisinin ilk 25 yılında yayınlanan makaleler Swafford (1990) tarafından

incelenmiş ve eğitim yönetimi alanı ile ilgili makalelerin oranının % 7 ve eğitim yönetimi felsefesi ile ilgili makalelerin oranının ise sadece % 2,8 olduğunu belirlemiştir (Akt: Oplatka, 2016). Görüldüğü gibi eğitim yönetimi alanı genel olarak kendini sorgulama eğiliminde değildir. Ancak son yıllarda belli bir artış gözlenmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında incelenen, eğitim yönetimi alanını konu edinen çalışmaların genel olarak vurguladığı temalar şunlardır:

1. Eğitim Yönetimi Pozitivist Karakterli
2. Eğitim Yönetiminde Nicel Araştırmalar Egemen
3. Eğitim Yönetiminin Kavramları İşletmeden Alınma
4. Türkiye’de Eğitim Yönetimi Alanında Kullanılan Kavramlar Batılı
5. Eğitim Yönetimi Alanı Uygulamadan Kopuk
6. Alternatif Yaklaşımlar
7. Öneriler

Aşağıda, belirlenen bu temalara ilişkin çözümlenmeler yapılmış, örnekler verilmiş ve eğer varsa bu çalışmalarda getirilen öneriler belirtilmiştir.

Tema 1: Eğitim Yönetimi Pozitivist Karakterli

İncelenen çalışmalarda eğitim yönetimi alanı ile ilgili en sık vurgulanan tema eğitim yönetimi alanının pozitivist (f=42) bir karaktere sahip olduğu yönündedir. Bu çalışmalarda eğitim yönetimi alanının pozitivist bir karaktere sahip olması genellikle, alanın Batı’daki hatta ABD’deki ortaya çıkışı ile ilişkilendirilen *Kuram Hareketi*’ne bağlanmaktadır.

Kuram Hareketi, genel olarak pozitivistten beslenmektedir (English, 2002; Greenfield ve Ribbins, 2005). Culbertson’a göre (1983) Kuram Hareketi’nin temel fikirleri şunlardır: 1) Yöneticilerin ve örgütlerin yapmaları gerekenlerle ilgili ifadeler bilim ya da kuram içerisine sığdıramaz. 2) Bilimsel kuramlar fenomenleri oldukları gibi ele almalıdır. 3) Bilimsel bir araştırma, belirli bir kurama dayanmalı ve söz konusu kuram, araştırmaya rehberlik etmelidir. 4) Hipotetik-tümdengelimli sistemler kuramın en iyi örnekleridir. 5) Etkili bir kuramın geliştirilebilmesi için sosyal bilimlerden yararlanılmalıdır. 6) Yönetim bütün örgüt tiplerine uygulanabilir genel bir kavram olarak görülebilir.

Kuram Hareketi bu görüşleri ile genel olarak eğitim yönetimi alanındaki pozitivist etkiyi kökleştirmiştir. Eğitim yöneticiler yukarıda sıralanan fikirleri benimsemekte ve çalışmalarına yansıtmakta zorlanmamışlardır. Anılan dönemde pozitivistin sosyal bilimlerde egemen paradigma olması, eğitim yönetimi alanının birçok kavramını sosyal bilimlerden almış olması gibi sebepler bunda etkili olmuştur. Çelik (1997) eğitim yönetiminin pozitivistten kolay bir şekilde yararlanmasını uygulamalı bir özelliği olmasına ve entelektüel temelinin zayıf olmasına bağlamaktadır. Şişman (1998) eğitim yönetimi alanındaki pozitivist etkiyi aşağıdaki gibi özetlemiştir:

Eğitim yönetimi alanında geliştirilen kuram ve modeller, genelde pozitivist paradigma ve onun uzantıları durumunda olan işlevselcilik, yapısalcilik ve sistem yaklaşımları üzerine inşa edilmiştir. Gerek kuram geliştirmede, gerekse araştırma ve uygulamada, genelde yapısal-işlevsel modeller kullanılmış; daha çok da nicel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Pozitivistin genelleyici, evrensel, nesnel, değerden bağımsız, belirlenimci, indirgemeci bilim anlayışına karşıt olarak alternatif paradigma ve yaklaşımlarda genellenemezlik, durumsallık, öznel, değer yüklü olma, görecelilik, gibi hususlar öne çıkmaktadır.

Pozitivist paradigma eğitim yönetimi alanına o kadar derin bir etki yapmıştır ki Yılmaz’a göre (2015) pozitivist etkiden kurtulma çabaları bile modernitenin ve pozitivistin çizdiği sınırlar içinde tartışılmaktadır. Yalçın (2015) “*Batı kaynaklı bilginin Türk akademisindeki rolü: Eğitim yönetimi alanının değerlendirilmesi*” başlıklı doktora tez çalışması kapsamında eğitim yönetimi alanında çalışan profesör doktor unvanlı 13 akademisyenle görüşmeler yapmıştır. Araştırmaya katılan bir katılımcı “Kendilerinden öncekilerin bir kural koyduğunu ve kendilerinin de onun çok da dışına

çıkamadıklarını, yani iyi kötü epistemik bir cemaat oluştuğunu, Türkiye’de Batıcı, pozitivist bir epistemik cemaat olduğunu” belirtmiştir. Aynı araştırmaya katılan kişilere göre (Yalçın, 2015):

Eğitim yönetimi alanında, alanın kuruluşundan bugüne kadar belirleyici olan gelenek pozitivist bir gelenektir. Alanda pozitivist eksenli bir araştırma çizgisinin hâkimiyetinde ve bu paradigmanın varsayımlarına dayalı çalışmalar tasarlanmaktadır. Katılımcılara göre her ne kadar son zamanlarda alternatif düşünceleri önceleyen eleştirel, radikal paradigma eksenli çalışmalar ortaya çıkmaya başlamış olsa da, bu hareketlenmeler hem yeterli sayıda olmamış hem de alanda araştırma gündem ve pratiklerini belirleyen baskın, hâkim gelenek tarafından boş karşılanmamıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi eğitim yönetimi alanına yapısalcı, pozitivist ve bürokratik karakterli bir anlayış egemendir ve genel olarak bu anlayışın beş temel eksikliğinden söz edilmektedir. Bu eksiklikler, mevcut bakış açısının, amaç merkezli ve karar alma süreçlerinde rasyonel olması; grup süreçlerinde bireyi ihmal etmesi; hiyerarşik bir şekilde yetkilerin üst yönetimde toplanması ve yapının insan da dâhil olmak üzere her şeyden önce gelmesidir (Bush, 1995 Akt: Aslanargun, 2007). Pozitivizmin eğitim yönetimi alanındaki olumsuz etkileri olarak, çalışmalarda birçok konu sıralanmıştır. Bunlar arasında belki de en önemli olanı, pozitivist gerçeği değerden bağımsız olarak ele almasıdır (Şişman, 1998). Pozitivist paradigmanın bu bakış açısı eğitim yönetimi alanının teknik-mekanik bir süreci inşa eden bir alan olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu mekanik-teknik süreçte felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, edebiyat gibi alanlar ihmal edilmiş ve böylece eğitim yönetimi alanında işletmenin yönetim sanılmasına ve yönetim kuramlarının birebir eğitim örgütlerine uyarlanmasına yol açmıştır (Aydın, Yılmaz ve Altınkurt, 2013).

Pozitivizm eğitim yönetimi alanını çok derinden etkilediyse de özellikle son yıllarda gerek sosyal bilimlerde gerek eğitim yönetimi alanında pozitivistliğe yönelik eleştirilerin arttığı görülmektedir. Şişman’a göre (1998) pozitivistliğe yönelik eleştirileri genel olarak iki boyutta toplamak mümkündür. İlk eleştiride, pozitivistliğin insan davranışlarını açıklamadaki uygunluk derecesinin sorgulanmasına vurgu yapılırken; ikinci eleştiri insan davranışları üzerinde yapılan pozitivist araştırmaların sonuçlarının güvenilirlik düzeyi ile ilgilidir. Şahin-Fırat (2006) pozitivistliğin özellikle, eğitim yönetimi alanında uygulanma ve araştırma sınırlılıkları olduğunu belirtmiş ve pozitivistliğin sıkça yaptığı nicelik vurgusunun, eğitim yönetimi alanında olumsuz anlamda hissedildiğini belirtmiştir.

Eğitim yönetimi alanında pozitivist etki, tek disiplinli bir epistemolojik anlayışın yerleşmesine sebep olmuştur. Bu tek disiplinli epistemolojik anlayış, insan davranışlarının anlaşılmasındaki önemi inkâr edilemeyecek olan “edebiyat, psikoloji, felsefe, sosyoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, antropoloji ve benzeri” alanların eğitim yönetimi çalışmalarında yeterince kullanılmamasına yol açmıştır. Bu bağlamda üretilen bazı çalışmalarda disiplinler arası çalışmalar yapılmamış; diğer disiplinler göz ardı edilmiş; daha çok popüler konulara yönelinmiş; farklı bilişsel mekanizmalara ve kültürlere sahip toplumların özelliklerini yansıtan çalışmalar orijinal halleri ile kullanılmış; bu durumdan şikâyet eden çalışmalarda dahi başka toplumlarda üretilmiş bilgiler ya da kuramlar herhangi bir kültürel uyarlamaya tabi tutulmadan (etik/emik) kullanılmış ve genellemeler yapılmıştır (Aydın vd., 2013). Bu bağlam ve diğer sorunlar eğitim yönetimi alanı ile ilgili belirli bir takım varlıksal (ontolojik), bilgisel (epistemolojik) ve yöntemsel (metodolojik) sorunları gündeme getirmiştir.

İncelenen çalışmalarda, eğitim yönetimi alanının pozitivist bir karakterinin olması genelde olumsuz bir durum olarak ele alınmıştır. Ancak, pozitivist bakış açısı, birçok temel sınırlılığının yanı sıra, eğitim yönetimi alanına önemli katkılar da getirmiştir. Bu durum bazı çalışmalarda (Şimşek, 1997; Şahin-Fırat, 2006) dile getirilmiştir. Bursalıoğlu (1997) *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama* kitabında yer verdiği kuramların eğitim yönetimindeki uygulanmasını da açıklayarak bu durumu çok güzel bir şekilde örneklendirmiştir.

Tema 2: Eğitim Yönetiminde Nicel Araştırmalar Egemen

Belirlenen ikinci tema, birinci temadaki pozitivist vurguya da bağlı olarak ortaya çıkan, alanda nicel araştırma egemenliği olduğu görüşüdür (f=21). Bu görüş daha önce yapılan meta sentez çalışmalarında da belirlenmiştir. Eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmaları inceleyen bu çalışmalara göre yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğunda nicel araştırma desenleri kullanılmıştır (Aydın, Erdağ ve Sarier, 2010; Coşkun-Demirpolat, 2016; Ekşi ve Okutan, 2007; Gizir ve Köle, 2009; Turan vd., 2016b; Yılmaz, 2016b).

Balcı (1990b) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü'nde 1990 yılına kadar yapılan doktora tezlerini incelemiş ve 20 doktora tezinden 3'ünün deneme, 17'sinin ise tarama modelinde olduğunu belirlemiştir. Fakülte'de yapılan doktora tezlerinin ise sadece 1'inde nitel yöntemler kullanılmıştır. Farklı bir çalışmada (Ekşi ve Okutan, 2007) ise eğitim yönetimi alanında hazırlanmış olan yüksek lisans tezleri (2000-2003 yılları arası) incelenmiş ve yüksek lisans tezlerinin % 82,59'unda nicel yöntemin; % 12,92'sinde ise nitel yöntemin kullanıldığını belirlenmiştir.

Aydın ve Uysal'ın (2011) Türkiye'de ve diğer ülkelerde eğitim yönetimi alanında hazırlanan doktora tezlerini inceledikleri araştırmaya göre Türkiye'de en sık nicel yöntemler (% 81,13) kullanılırken, nitel yöntemler (% 16,98) ve karma yöntem (% 1,89) görece daha az kullanılmıştır. Coşkun-Demirpolat (2016) eğitim yönetimi alanında yapılan 282 doktora tezinin (2005-2015 yılları arası) % 58,2'sinin nicel, % 23,8'i karma, % 17,4'ünün ise nitel araştırma deseninde yapıldığını belirlemiştir. Kongrelerde sunulan bildirimlerde de benzer bir durum vardır. Turan vd. (2016b) eğitim yönetimi kongrelerinde sunulan bildirimlerin yaklaşık olarak % 45'inin nicel, % 35'inin ise nitel çalışmalardan oluştuğunu belirlemiştir. Anılan araştırmalar arasında geçen zamanda nicel araştırmaların sayısında azalma olsa da nicel araştırmaların eğitim yönetimi alanındaki egemenliği devam etmektedir.

Greenfield, nicel araştırmaların eğitim yönetimi ile ilgisinin olamayacağını; bu araştırmaların insanların değerlerini ve duygularını anlamaktan ve ölçmekten uzak olduğunu ileri sürmektedir (Akt: Şişman ve Turan, 2004a). Eğitim yönetimi alanında üretilen araştırmalar, sosyal gerçekliği anlamak için dil, kültür, güç ilişkileri, sosyal bağlam gibi konulara yönelmelidir. Çünkü bu konular insanın davranışını şekillendiren ana unsurlardandır. Türkiye'de eğitim yönetimi alanında son 10 yılda yapılan çalışmalarda Greenfield'in bu görüşüne uygun çalışmalar da yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalarda bile modernitenin ya da pozitivistizmin çizdiği sınırlar belirleyici olmaktadır. Örneğin değerler konusunda yapılan bazı çalışmalar (Sağnak, 2003; Sezgin, 2006; Yılmaz, 2006; Taşdan, 2008; Şahin-Fırat, 2010) yine nicel araştırmanın sınırlılıkları içerisinde yapılmıştır. Değerler, bir kavramdan ya da cümleden öte, atfedilen önem ile ilgilidir ve kıymet hükümleri içermektedir. Bundan dolayı bir birey neye kıymet verirse değerli olan odur ve bir bireyin en tepeye koyduğu kıymet hükmü o kişinin temel değeridir. Bu anlamda bu tür araştırmalarda, değer olarak sunulan kavramlara ya da cümlelere bireylerin yüklediği anlamlar tamamen farklılaşabilmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda değerler bir liste halinde katılımcılara sunulmakta ve katılımcılardan bu değerlere ilişkin bir dereceleme yapması beklenmektedir. Bu durum yine eğitim yönetimi alanının bir insan bilimi olduğu, ancak nicel araştırmaların bu insani özellikleri ortaya çıkarmaktan yoksun yöntemler olduğu eleştirisi ile birlikte sık sık dile getirilmiştir.

Diğer taraftan eğitim yönetimi alanında, nicel araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemlerine doğru bir dönüşümün gerekli olduğu konusunda tartışmalar yapılsa da (Şişman, 1998) Türkiye'de eğitim yönetimi alanında bu durum çok da gerçekleşmemiştir. Aydın ve Uysal'ın (2011) araştırmasına göre, yurt dışında yapılan tezlerde daha çok nitel yöntemler (% 46,15) kullanılmaktadır. Bunu daha sonra nicel yöntemler (% 43,50) ve karma yöntemli araştırmalar (% 10,25) takip etmektedir. Türkiye'de kullanılan araştırma yöntemlerinin tersine, yurt dışında yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu nitel yöntemlerle (% 81,7) yapılmaktadır. Yurt dışında Türkiye'de pek yer verilmeyen nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma çalışmalar da yapılmaktadır (Aydın vd., 2010). Gülmez ve Yavuz (2016) eğitim yönetimi ve liderliği kapsamında yayın yapan

yabancı dergilerde, 2012 yılında yayınlanmış olan makaleleri incelemişler ve araştırmaların 51'inin nitel, 20'sinin nicel, 8'inin hem nicel hem nitel olduğunu belirlemişlerdir.

Son yıllarda lisansüstü öğretim tezlerinde kullanılan yöntemlerde karma ve nitel desenli araştırma sayısında belli bir artış (Coşkun-Demirpolat, 2016) olduğu gibi Türkiye'de de son yıllarda nitel araştırmaların ve meta analiz çalışmalarının sayısında da bir artış vardır (Yılmaz, 2016b). Ayrıca alanda derleme türündeki kuramsal çalışmalar az sayıda çalışılmakta veya bu tür çalışmalar göz ardı edilmektedir (Turan vd., 2014). Bu tür çalışmalar önemli bir bilgi birikimi ve yabancı dil bilgisi gerektirmektedir. Örüçü ve Şimşek'e göre (2011) akademisyenlerin yabancı dil konusunda sorunlarının olması ve buna bağlı olarak iletişim konusundaki yetersizlikleri; üniversitelerde akademisyen sayısının yetersiz olması ve bunun doğal sonucu olarak akademisyenlerin iş yükünün fazla olması gibi bir takım kişisel ve mesleki zorluklar bu durum üzerinde etkilidir.

Nicel araştırmalarda genellikle ölçekler yoluyla veri toplanması ve görece olarak bu yolun daha kolay kabul edilmesi bu tür araştırmalara yönelmeyi artırmaktadır. Balcı vd. (2009) diğer araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan bir veri toplama aracını kullanarak başka bir örneklem gurubu üzerinde tekrar eden birçok araştırma yapıldığını ve bu yolla aslında araçların, araştırmaların amaçlarını belirlediğini ileri sürmektedir. Bu durumu doğal sonucu olarak, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmalar genelde yaratıcılık ve özgünlükten uzak, daha çok birbirlerini tekrarlayan, basit düzeydeki çalışmalardır (Balcı, 2009). Özellikle belli bir felsefesi alt yapısı olmayan araştırma geleneği, zaman zaman bazı yöntemleri ve nicelliği kutsallaştıran araştırma alışkanlıkları da bu tür araştırmaların artmasına sebep olmaktadır (Yılmaz, 2006b).

Eğitim yönetimi alanındaki bu durum genel olarak eğitim bilimleri alanının bir sorunu olarak belirmiştir. Sayılan ve diğerlerine (2005) göre pozitivism olarak adlandırılan bilim anlayışı eğitim bilimlerinde egemen bir paradigma halindedir. Fazlıoğulları ve Kurul'a göre (2012) Türkiye'de eğitim bilimleri alanında hazırlanan tezlerde benimsenen egemen paradigma pozitivismdir (% 90,4). Araştırmaya göre, pozitivism dışı eğilimler (ya da nitel araştırmalar) eğitim alanına ve özelde eğitim bilimlerine Khun'cu bir formda yani devrimsel bir boyutta etki etmemiş, yalnızca araştırma tekniklerinin zenginleşmesi bağlamında eklenmiştir.

Tema 3: Eğitim Yönetiminin Kavramları İşletmeden Alınma

Genel olarak eğitim yönetimi alanında kullanılan kuram ve kavramların genel yönetim ve işletme kuramlarından alındığı görüşü üçüncü tema olarak belirlenmiştir (f=22). Eğitim yönetimi alanının ortaya çıktığı dönemlerde, örgüt ve yönetim kuramları eğitim örgütlerine uyarlanmaya çalışılmıştır. Şişman ve Turan'a göre (2002) doğrudan eğitim yönetimi alanı ile ilgili kuram geliştirme çabaları oldukça sınırlı kalmış; dolayısıyla eğitim yönetimi alanında kullanılan kuram, model ve kavramlar yönetim biliminden ödünç alınmıştır. Beycioğlu ve Dönmez (2006) bu durumu, özellikle yönetim biliminden alınan kuramsal gömleklerin doğrudan eğitim yönetimine giydirilmeye çalışılması olarak açıklamıştır. Bunun nedeni eğitim yönetimi alanının henüz bilimsel bir kimliğe kavuş(a)mamış olmasıdır.

İncelenen çalışmalara göre eğitim yönetimi alanında kullanılan kuram ve kavramların genel yönetim ve işletme kuramlarından alınması alanın özellikle ilk yıllarında bir zorunluluk hatta bir şanstır. Bu durum zamanla eğitim yönetimi alanın disiplinlerarası bir çalışma alanı olduğu yönünde genel bir kabule de dönüşmüştür. Örneğin Şişman (2001) *I. Eğitim Yönetimi Toplantısı'nın* açılış konuşmasında "Eğitim yönetiminin, gerek kuramda gerekse uygulamada, eğitimin pek çok boyutunu, alt alanlarını kapsayan ve kuşatan bir şemsiye alan olarak düşünülebileceğini" belirtmiştir. Balcı vd. (2009) ise "*Eğitim Yönetimi Araştırmaları ve Yayın Hakkında Rapor*" adlı çalışmada bunun bir şans bile olabileceğini belirtmişlerdir. Aydın'a göre (2010) eğitim yönetimi alanı çok disiplinli ve disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir ve bu pozitif bilimsel çerçeveden bir zafiyet olarak algılanmaktadır. Ancak özü itibari ile bu durumun eğitimi zenginleştirebileceği, ona önemli bir güç katabileceği göz ardı edilmemelidir.

Eğitim yönetimi alanı ile işletme/yönetim kuramları arasındaki ilişkiyi eğitim yönetimi kitaplarında da görmek mümkündür. Eğitim yönetimi kitaplarında eğitim yönetimi, yönetim biliminin kuramsal temellerinin eğitime uygulanması (Kaya, 1996); genel yönetimin eğitim alanına uygulanması (Taymaz, 1985); yönetim biliminin eğitime uygulanması (Balcı ve Aydın, 2001); yönetimin eğitime uygulanması (Balcı, 2005) olarak tanımlanmıştır.

Benzer bir bakış açısını, yurtdışındaki önemli eğitim yönetimi kitaplarından biri olan Hoy ve Miskel'in "*Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama [Educational Administration: Theory, Research, and Practice]*" adlı çalışmasında görmek de mümkündür. 1978 yılında Hoy ve Miskel tarafından yazılan kitap bütün dünyada hala en yaygın kullanılan eğitim yönetimi kitaplarından biridir. Ancak Bates (2001) bu kitabı 1960'ların Kuram Hareketine dayanan eğitim yönetimi alanındaki çalışmaların en tipik örneği olarak nitelendirmekte ve bu özelliği ile eğitim yönetimi alanındaki muhafazakâr ve tarihi hatanın en güzel örneğini oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bates'e göre (2001) kitap, bilim, felsefe ve sosyal kuramdaki yeniliklerinden oldukça uzaktır ve kitabın belki de en göze çarpan özelliği, günümüz eğitim sorunlarını tartışmaması veya bu bilinçten tamamen yoksun olmasıdır.

Hoy ve Miskel, okul yönetimi ve okul sistemini, büyük oranda yapı, motivasyon, liderlik, karar alma ve örgüt ikliminden sorumlu profesyonel bürokratların gerçekleştirdiği iletişim, yeterlilik ve değişim süreçlerinden ibaret olduğunu varsaymaktadır. Bu yolla okuyucular, eğitim konusunda tek doğruya dayalı bir referans çerçevesi arayışı içine itilmektedir (Bates, 2001). Aslında kitap okuyucuya pozitivistin bazı ezberlenmiş temsillerini ortaya koymaktadır ve eğitim yönetimine ilişkin bu bakış açısını mekanik ve pozitivist bir anlayış olarak adlandırmak mümkündür. Bu bakış açısı, görüşlerin ileri sürüldüğü dönem itibari ile genel kabul gören görüşlerdir. Ancak günümüzde sorgulanması ve yeniden ele alınması gereklidir.

Hoy ve Miskel'in kitabı için özetlenen bu durumun oluşturduğu tek boyutlu referans çerçevesi, maalesef daha sonraki zamanlarda tek boyutlu epistemolojik bir anlayışı da beraberinde getirmiştir. Şentürk ve Turan'a göre (2012) özellikle Türkiye'de, eğitim yönetimi alanında üretilen kuramsal ve pratik bilginin referanslarının çoğunluğunun "işletme, ekonomi, iktisat, yönetim-organizasyon" gibi alanlardan alınması alanın felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi insan ve toplum bilimlerinden yeterince beslenememesine sebep olmaktadır. Bu durum ise ontolojik, epistemolojik ve metodolojik çıkmaz ve açmazlar yaşanmasına yol açmaktadır.

Eğitim yönetimi alanında üretilen çalışmaların ana temaları daha çok kapitalist toplumlarda üretilen modeller (Örnek: kalite yönetimi, stratejik yönetim, risk yönetimi, iş doyumu vb.) etrafında toplanmaktadır. Sözü edilen konular güncel, popüler ve tartışılması gereken sorun alanları olmakla birlikte; üretilen bilgi, kuram ve uygulamada basmakalıp bir nitelik göstermektedir (Şentürk ve Turan, 2012). Ayrıca, işletme yönetim sanılmaya başlamakta ve bu durum insanı yok sayan, sıkıcı ve içi boş söylemler oluşmasına sebep olmaktadır (Aydın, 2010). Bu durum ise daha sonraki zamanlarda eğitim örgütlerinin kendine özgü durumlarını dikkate almayan birçok çalışmanın yapılmasına sebep olmakta ve alanın özgünleşmesine büyük zararlar vermektedir. Hanson (1996) okulun işleyişinin daha iyi anlaşılabilmesi için davranış bilimlerinin ve sosyal bilimlerin bilgi ve bulgularına ihtiyaç olduğu görüşündedir. Bu bakış açısı eğitim yönetimi alanının diğer bilim alanlarının kuram, kavram ve yaklaşımlarını kullanmasına sebep olmuştur. Ancak bu kullanma o kadar fazla olmuştur ki, eğitim yönetimi alanının "kendine özgü" denilebilecek bir yönü kalmamıştır (Akt: Gedikoğlu, 1997).

Ancak belirtilen bu sorunlara rağmen çok da büyük bir değişiklik olmamıştır. Örneğin, son yıllarda eğitim yönetimi ve politikası alanyazınında ortaya atılan bazı kavramların ambalajlanarak eğitim toplumunu oluşturan unsurlara yeni kavramlar olarak ortaya sunulduğu, hatta eski ihtiyaçların yeni müşterilere satılması ve eski müşterilere yeni ihtiyaçların yaratılması yönünde girişimler olduğu ileri sürülmektedir (Özdem, 2016). Bu durum birçok kavramın moda kavramlara dönüşmesine ve kullanılmasına da sebep olmaktadır. Aydın ve Bozgeyik (2015) bu durumu yönetim modaları olarak adlandırmakta ve yönetim modalarının sayılarının hızla artmasının alanyazınında tartışılır bir hale geldiğini ileri sürmektedir. Böylece "Gerçek eğitim yönetimi, piyasanın ambalajıyla alıcısını cezp

ettirdiği, içi boş ama şekli güzel, hediyesi belli, alıcısı bol bir kutuya, yani 'kisch'e" dönüşmektedir (Güngör, 2016).

Balcı (2011) özellikle 1980'lerde başlayan "yeni kamu yönetimi anlayışı, hesap verme uygulamaları, öğrenci merkezli liderlik anlayışı, standartlaştırma uygulamalarının artması, bilgi toplumu, küreselleşme, çokkültürlülük, alanın algılanışı" gibi temel eğilim ve yaklaşımların eğitim yönetiminin bağlamını değiştirdiğini ileri sürmektedir. Şentürk (2010) bu durumu büyük ölçüde neo-liberal ekonomi politikalarının etkisine bağlamakta ve eğitim yönetimi alanının son dönemlerde, özellikle "verimlilik, maliyet, stratejik yönetim ve planlama, toplam kalite yönetimi, sürdürülebilirlik, yönetim, yaşam boyu öğrenme" gibi kavramlarla açıklanır hale geldiğini ileri sürmektedir.

Bu anlamda eğitim yönetimi alanındaki temel sorunlardan biri de alanın temel kavramlarının işletme, kamu yönetimi, yönetim-organizasyon gibi alanlardan aktarılmasıdır. Aktarılan kavramlar arasında eğitim yönetimi alanına uyarlanabilecek ve önemli katkılar getirebilecek birçok kavram vardır. Ancak bazı kavramlar tamamen işletme ya da fabrika düzeni ile ilgili olmasına rağmen eğitim örgütlerinde kullanıldığı görülmektedir (Yılmaz, 2016a). Çelik (1997) bu durumu Türkiye açısından ele almış ve aşağıdaki gibi açıklamıştır:

Ülkemizdeki eğitim yönetiminin kuramsal temelleri 1970'li yıllardan sonra yeterince incelenmemiştir. Sonuçta iki önemli sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, eğitim yönetimi alanında çalışan bilim adamları hala eğitim yönetiminin kuramsal temellerini işletme yönetimine dayandırmaktadır. Hatta eğitim yönetimi alanında çalışan bazı bilim adamları lisans ve lisansüstü eğitimlerini eğitim yönetimi dışında tamamlamışlardır. Özellikle eğitim yönetimi literatürüne hâkim olamayan işletme kökenli eğitim yöneticileri, eğitim yönetiminin kuramsal temellerini tamamen işletme yönetimi alanında elde edilen kuramsal çalışmalara dayandırmışlardır. Oysaki artık eğitim yönetimi ayrı bir bilim dalıdır. İşletme yönetimi alanındaki kuramsal gelişmelerden etkilenmekle birlikte, kendine özgü bir kuramsal temeli vardır...

Son zamanlarda, yukarıda belirtilen konu ve kavramlara bir tepki olarak da gelişen bir görüş olarak, pozitif psikoloji ve pozitif psikoloji ile ilgili kavramlar da eğitim yönetimi alanında dikkat çekmektedir (Aydın vd., 2013; Demir, 2011, 2015). Aslında eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmalarda sıklıkla "kabadayılık, stres, çatışma, psikolojik şiddet, yabancılaşma, tükenme" gibi olumsuz olguların kullanıldığı (Demir, 2015) düşünülürse bu konular önemli birer araştırma konusu olabilir. Ancak pozitif psikoloji konusu da bir sonraki temada işlenen temel bir sorunu içermektedir. Acaba Batılı toplumların pozitif psikolojisi Türk toplumunu ne kadar açıklayabilir.

Tema 4: Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanında Kullanılan Kavramlar Batılı

Son yıllarda özellikle üzerinde durulan konulardan biri de eğitim yönetimi alanında Türkiye'de kullanılan kavramlaştırmaların Batı kültüründe geliştirilen kavramlar olması ile ilgilidir (f=13). Konu ile ilgili olarak Balcı (1992) "Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: Kuram-araştırma ilişkisi?" adlı makalesinde konuya değinmiştir. Balcı'ya göre (1992) "Bugüne kadar genelde örgütlere, bu arada da eğitim kurumları olan okullara Batı inanç sistemi penceresinden bakılmıştır. Rasyonalizm, pragmatizm ve pozitivizmin şekillendirdiği bu pencereden örgüte bakıldığında kesinlik, rasyonellik, düzenlilik ve kararlılık aranmıştır."

Pozitivizmin, evrensel düzeyde geçerli olacak kuramlar geliştirilebilir görüşü, Batılı toplumlarda geliştirilen kuramların diğer toplumların sorunlarını da çözebileceği görüşünü beraberinde getirmiştir. Bu görüşün geri planında yatan temel varsayım; başta ABD olmak üzere, Batılı ülkelerde yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlara dayalı olarak geliştirilmiş olan kuramların, Batı dışı toplumlar içinde geçerli olduğu ve aynı sonuçları verebileceği düşüncesidir (Turan ve Şişman, 2013). Pozitivizmin bilgiye toplumlar üstü bir nitelik atfetmesi, evrensel olarak belirlenen bilgilerin ya da kuramların bütün toplumlar için geçerli olabileceği, hatta az gelişmiş toplumların sorunlarının çözümünün Batı kaynaklı kuramlar olduğu düşüncesini bilinçaltına

işlemiştir (Yılmaz, 2016a). Ancak, toplumlara ve kültürlerle ilişkin evrensel doğrular saptama alışkanlığı bilimde ve insan ilişkilerinde önemli sorunlar yaratmaktadır (Sargut, 1994).

Balcı (1992) konu ile ilgili olarak “Tüm bir örgüt yaşamı bu pencereden (Batı inanç sistemi) görülebilir mi?” sorusunu sormaktadır. Yılmaz ise (2016a) “Batı medeniyetinin bir ürünü olan eserlerdeki bakış açısının Batı medeniyetinin temel varsayımlarından ya da medeniyet tasavvurundan etkilenmemesi mümkün müdür? O halde Batı medeniyetinin ürünü olan kuram, kavram ya da veri toplama araçlarının diğer toplumlarda olduğu gibi kullanılması ne kadar doğrudur?” sorularını soruyor ve olayı farklı bir boyuta taşıyor. Ancak eğitim yönetimi alanında egemen olan araştırma konularına bakıldığında, bunların büyük ölçüde Türk toplumu dışındaki toplumlarda üretilen kavramlardan olduğu gibi aktarıldığı ya da çevrildiği görülmektedir. Turan ve Şişman’a göre (2013) bunların Türk toplumunun tarihî ve kültürel bağlamıyla yakından uzaktan bir ilişkisi yoktur.

Yalçın’ın (2015) “*Batı kaynaklı bilginin Türk akademisindeki rolü: Eğitim yönetimi alanının değerlendirilmesi*” başlıklı doktora tez çalışması kapsamında görüştüğü eğitim yönetimi alanı akademisyenleri “eğitim yönetimi alanının orijininin Batı, hatta Amerika olduğu; alanda Batıya bağımlı olduğu; fikirlerin, kavramların Batıdan alındığı; düşünsel araçlarda bile bağımlı olduğu” yönünde görüş belirtmiştir. Katılımcılar, Türkiye’de eğitim yönetimi alanının akademik anlamda Batılı gündem ve geleneklere bağımlı olmasının en önemli nedenlerinden birinin, küresel akademik sistemde kuralları önceden belirleyen güç ilişkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Şentürk ve Turan (2012) konu ile ilgili olarak şunları belirtmiştir:

Batı kökenli siyasal aklın bir halkası olan neo-liberalizm, eğitim yönetimi yaklaşım ve uygulamalarında baskın durumdadır. Alanda yapılan tezler, araştırmalar, makaleler, bildiriler tematik ve kurgusal olarak incelendiğinde, büyük ölçüde işletme diline karşılık gelecek, kalite, rekabet, verimlilik, maliyet etkinliği, girişimcilik, risk yönetimi kodlarına göndermede bulunmaktadır.

Yılmaz’a göre (2016a) eğitim yönetimi kuramları Batı kaynaklıdır ve kültürel uyarlama olmadan kullanılması sakıncalı bir durumdur. Balcı’ya göre (2009) eğitim yönetimi alanındaki çağdaş değişme ve gelişmelerden kaçınılması mümkün değildir. Ancak kullanılan kuram ve kavramların Batıdan olduğu gibi alınması ve uygulanması yerine ülke koşullarına uyarlanması ve bu işlemde sonra uygulamaya konulması daha anlamlı ve isabetli olacaktır. Türkiye’de Batı kültüründe geliştirilen ölçeklerin Türkçeye uyarlandığı (Turan ve Özkan, 2016); eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanında sıklıkla başvurulan ölçek çevirme ve uyarlama çalışmalarının, bunun en tipik en sefil örneği olduğu (Turan ve Şişman, 2013); Türkiye’de yapılan eğitim liderliği çalışmalarında kültürün dikkate alınmadığı (Yılmaz, 2016b) dile getirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak yapılan eleştirilerde alanın bilgi temelleri üzerine sınırlı da olsa bazı ontolojik ve epistemolojik tartışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Ancak üretilen bilginin meşruiyetinin epistemolojik ve ontolojik ekseninde tartışıldığı kadar metodolojik olarak da yürütülmesi gerekmektedir. Doğa bilimlerinden ödünç alınan yöntem ve tekniklerle üretilen bilgi genelde Batı kaynaklı olmakta ve bağlamsallıktan uzak bir şekilde ele alınmaktadır (Yılmaz, 2016). Bu yönüyle eğitim yönetimi alanında üretilen bilimsel bilgi daha insani bir toplum yapısı ve dünya inşa etmekten uzaktır. Çünkü “Baticı-teknikçi” söylemlerin aracı durumuna düşen mevcut bakış açısı var olan yapıyı egemenlerin amaçları doğrultusunda devam ettirme işlevine katkı sağlamaktadır (Turan ve Şişman, 2013). Turan, Bektaş ve Yalçın (2016) konu ile ilgili olarak çevirisini yaptıkları *Eğitim Yönetiminin Mirası* (Oplatka, 2016) adlı kitabın önsözünde aşağıdaki görüşleri dile getirmiştir:

Özge bir deyişle Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmalarının gündemini söz konusu iki ülke (ABD ve İngiltere) belirlemektedir... Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmacıları, kendi tarihi birikim ve bağlamına uygun araştırma yapmak zorundadır. Aksi takdirde başka bir toplumda geliştirilen kavram ve kuramları kendi kültürlerinde test etmenin ötesinde taklitte boğulma ve ithal bilgi distribütörlüğünün ötesine geçememe tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Aslında bu sorun da sadece eğitim yönetimi alanının değil, genel olarak eğitim bilimleri alanının hatta genel olarak bütün sosyal bilimlerin bir sorunu olarak görülebilir. Turan'a göre (2014) Türkiye'de eğitim bilimleri alanındaki araştırma ve eğitimdeki uygulamalar insan iradesini üstü örtük bir şekilde, bir başka toplumun emrine vermektedir. Çünkü bu araştırma ve uygulamalar büyük oranda Batıdan aktarılmakta, tercüme edilmekte ya da uyarlanmaktadır. Türkiye'de, her türlü biliş tarzının, eğitimsel bilginin üretildiği bağlam tarafından belirlendiği gerçeği göz ardı edilerek, eğitim alanında üretilen bilimsel bilgi, Batılı biliş tarzını esas almakta ve taklitte boğulmuştur. Böylece, her geçen gün özgünlüğü yitirmektedir (Turan, 2014).

Tuna (2011) etkinliği ve geçerliği kabul edilmiş, bu konuda kuşku duyulmayan ya da belli sistemlerle yayılan ve korunan bilgi ve türevlerinin daha çok bilimsel olarak nitelendirildiğini, Batı'da biçimlenip sistemleştirildiği şekliyle kabul edildiğini ileri sürmektedir. Batı'dan gelen ve bilimsellik özelliği ya da iddiası taşıyan bu bilgiler söz konusu olunca belli kesimlerde akan sular durmakta (Tuna, 2011) hatta entelektüellerimizin önemli bir kısmı Batı sistemine sorgulamadan tapmaktadır (Kızılcılık, 2011). Özdemir (2013) ise bu durumu şöyle özetlemektedir: "Türkiye'de İngilizce olan her şey bilimsel, Arapça olan her şeyi kutsal sanılıyor." Çünkü batılı bilgi kaynakları bilimsel olarak görülmekte ve doğru kabul edilmektedir; doğu kaynaklı bilgiler ise bilimden çok sezgiye dayalı olduğu için rağbet görmemektedir.

Tema 5: Eğitim Yönetimi Alanı Uygulamadan Kopuk

Eğitim yönetimi alanı ile ilgili olarak vurgulanan temalardan biri de eğitim yönetimi alanının uygulamadan kopuk olduğu yönündedir (f=11). Aslında bu sorun sadece eğitim yönetimi alanının değil, genel olarak eğitim bilimleri alanının bir sorunu olarak görülebilir. İncelenen araştırmalarda bu durum belli başlı birkaç sebebe bağlanmaktadır.

Sargut'a göre (1994) toplum bilimciler bilimsel olmama kaygısıyla egemen mekanistik paradigmalara zamanında büyük ödünler vermiştir. Benzer sorunları eğitim bilimleri ve eğitim yönetimi alanları da yaşamıştır. Eğitim bilimleri alanı, kendini üniversite sistemine kabul ettirme kaygısı ile bilimsel çalışmalara yönelmiş ve böylece uygulamadan kopmuştur. Ünal'a göre (2015) özellikle Türkiye'de eğitim bilimleri kendi paradigmasını henüz oluşturamamış genç bir disiplin olarak nomotetik sosyal bilimlerin araştırma geleneğini sürdürerek, eğitim olgusunu betimlemek, açıklamak ve onunla ilgili genellemeler, gerekirse kestirimler yapmak üzere tasarlanarak, "rüşünü" ispat etme ihtiyacı duymuştur.

Özellikle pozitivist bakış açısı ile eğitimin bilim olmayacağını savunan, geleneksel bilim anlayışına sahip akademisyenlerin olduğu ve üniversite yapısı içinde kabul sorunu yaşayan eğitim araştırmacıları bu sorunu aşabilmek için daha çok kuramsal ve nicel araştırmalara yönelmişlerdir (Yılmaz, 2016a). Oplatka'ya göre (2016) eğitim yönetimi alanındaki temel çalışmalar deneme ve betimsel rapor türleri olan bir alandan, daha önemli gelişme gibi görünen bir alana (nicel, nitel ya da örnek olay çalışmaları kullanılan deneysel çalışmalara) geçmiş ve böylece üniversitedeki akademik konumunu ispatlamıştır. Ancak Türkiye'de alanda yapılan kuramsal araştırmalar toplumun sorunlarından daha çok, "Batılı kuramları ya da popüler kavramları" çözümlenmeye çalışan ya da yayınlanması görece daha kolay olan kavramları inceleyen konulara yönelmiştir. Şimşek (2005) bu durumu aşağıdaki gibi özetlemektedir:

Eğitim ve eğitim yönetimi üniversiter değerlere uyumlu görünmek, yerleşik disiplinlere kendini kabul ettirebilmek, alternatifin olmadığı ortamda egemen pozitif bilim paradigmasına uyum göstererek pozitif bilim felsefesini ve araştırma yöntemini yıllar içinde benimsemiştir. Bu durum bugün genel olarak eğitim alanının ve özelde eğitim yönetimi alanının uygulamadan, uygulayıcıların sorunlarından, eğitim politikalarının oluşturulması sürecinden kendini soyutlamasını; eğitim konusundaki öğretim ve araştırma etkinliklerinin uygulama ve pratik değeri son derece düşük kuramsal yöntem ve çalışmalara yönelmesini getirmiştir.

Eğitim yönetimi alanı kendini ispatlama ve bilimsel görünme kaygısıyla sosyal bilimlerdeki egemen pozitivist paradigmayı olduğu gibi kendisine uyarlamıştır. Pozitif bilimlerde egemen olan bilgi üretme yöntemleri ve nicel araştırma geleneği benimsenmiş; görgülcülük, yordama ve bilimsel kesinlik kavramları istisnasız kabul edilmiş; değişik durumları açıklayabilecek tek bir model arayışına gidilmiş; kuram uygulamaya tercih edilmiştir (Şimşek, 2003). Şimşek’e göre (2002) “1960’lı yılların sonlarında ABD’de eğitim yönetimi alanına davranış bilimleri paradigması egemen olmuştur ve bu paradigma Türkiye’de yeni açılan programlara aynen yansımıştır. Bu yolla eğitim bilimleri kavramı ortaya çıkmış, eğitim bilimselleştirilmiştir. Eğitim bilimleri ismi çoğul kullanılarak, eğitim alanı içinde yer alan eğitim yönetimi ve denetimi, eğitimde program geliştirme, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, ölçme ve değerlendirme gibi alt alanların her biri ayrı ayrı bilimler yapılmıştır. Bu bilim dallarının her biri ayrı ayrı örgütlenmiştir. Davranış bilimleri paradigmasının tipik bir yansıması olarak eğitim bilimleri alanında kuram uygulamaya tercih edilmiştir.

Kuramı uygulamaya tercih etmenin doğal bir sonucu olarak, yapılan araştırmalar uygulamaya sınırlı bir katkı getirmektedir. Benzer durum eğitim yönetimi alanı için de söz konusudur. Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmaların önemli bir kısmında okul müdürleri birer lider ya da birer profesyonel olarak kabul edilmekte; okul müdürlerinin liderlik davranışları ya da çeşitli konulardaki görüşleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Ancak Türk eğitim sisteminde okul müdürlüğü bir meslek değildir, okul müdürü olmak için herhangi bir eğitim alınması gerekmemektedir, hatta meslekte asıl olan öğretmenliktir. Yapılan araştırmalarda kuramı ön plana çıkararak, uygulamada pek bir karşılığı olmayan bazı konuların da araştırma konusu edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Çelik (2003) Türkiye’de dönem dönem popüler olan toplam kalite yönetimi, öğrenen örgüt, kaos yönetimi ve stratejik yönetim gibi konuların işletme odaklı bilgiler olduğunu, bu bilgilerin eğitim yönetimi alanındaki uygulamalı bilgiye nasıl yansıtacağı sorusunun çözüm bekleyen bir sorun olduğunu ileri sürmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye’de de sık sık gündeme gelen “Okula Dayalı Yönetim, Toplam Kalite Yönetimi, Eğitimde Özelleştirme” gibi genel anlamda ülkenin somut sorun ve gereksinimlerine dayanmayan ancak daha çok küresel olarak diğer gelişmiş ülkelerdeki gelişmelerin ve güncel tartışmaların ve bir ölçüde de eğitimin ticarileşmesinin uzantıları olarak ortaya çıkan tartışma konuları bu sorunlara örnek oluşturmaktadır (Aksoy, 2002).

Eğitim yönetimi alanında, uygulamadan kopuk çalışmalar yapılmasının sebeplerinden biri de, bundan önce verilen temalarla da ilintili olarak, yapılan araştırmaların daha çok akademik yükselme yaygısı ile yapılması ile ilgilidir. Şişman (2001) akademik çalışmalarda, genelde akademik kariyere dönük amaçların ön planda olduğu, belli bir aşamadan sonra bir durgunluk dönemine girildiği görüşündedir. Bu yüzden yapılan akademik çalışmalar uygulamaya pek yansımamış ve bu durum, “bilim için bilim” mantığının gelişmesine neden olmuştur. Aslında Türkiye’de yapılan yayın sayısı ile akademik unvanlar arasındaki ters ilişki de bu duruma örnek olarak verilebilir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Türkiye’de akademik unvanlar yükseldikçe yayın sayısı azalmaktadır. Örneğin, Turan vd. (2016b) son 15 yılda yapılan eğitim yönetimi kongrelerindeki katılımcıların büyük oranda araştırma görevlileri ve yardımcı doçentlerden oluştuğunu belirlemiştir.

Aypay vd. (2010) 1999 ile 2007 yılları arasında yayınlanan eğitim yönetimi araştırmalarını incelemişler ve yayın konusunda en üretken grubun, doçent ve profesörlere göre az da olsa küçük bir farkla yardımcı doçentler olduğunu belirlemişlerdir. Alanda akademik kariyer kaygıları ön planda (Yalçın, 2015) olduğundan doçentlik sınavı, yükselme ya da kariyer için atlama noktası olarak görülmekte ve doçentlik öncesi çok sayıda araştırma yapılırken, doçentlik sonrası aşama olan profesörlük için görece olarak daha az çalışma yapılmaktadır. Maalesef, genel olarak eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanının bir çok bilim dalında yayın yapmanın altındaki temel motivasyon kaynağı akademik yükselme kaygısıdır. Ancak, yükselme kaygısı ile yapılan yayınlar nitelik ve nicelik olarak yetersiz (Balcı vd., 2009) görülmektedir.

Bu bağlamda kuramsal araştırmalar ya da kavramsal çözümleme türündeki yayınlar çok fazla yapılmamaktadır. Demirhan’ın (2015) eğitim yönetimi alanında çalışan profesör doktor unvanlı 18 akademisyenle görüşmeler yaptığı araştırmasındaki katılımcılara göre “Eğitim yönetimi alanında kuramsal araştırmalar çok fazla yapılmamaktadır. Genellikle kuramsal kavram bilinmeden, hangi

anlayışla yapıldığı bilinmeden yansıma araştırmalar yapılmaktadır. Üst düzey kavramsal çerçeve ve kuram oluşturmada çok ciddi sorunlar vardır. Araştırmalarda, tümdengelim diye bir şey yoktur ve yapılan işin kuramsal arka planı da yoktur.” Balcı vd.’ne göre (2009) genelde eğitim bilimleri, özelde eğitim yönetimi alanında araştırma potansiyeline sahip olan akademisyenler “uygulamaya” mesafeli durmayı tercih etmektedirler. Bu mesafeli duruşun sonucu olarak, üretilen bilgi uygulayıcıların sorunlarını çözmekten daha çok akademik camianın “entelektüel” merakını gidermekten öteye gidememektedir.

Ancak bu temada belirtilen sorun sadece Türkiye’de değil, genel olarak eğitim yönetimi alanında karşılaşılan bir sorundur. Oplatka’ya göre (2016) uygulamacıların alandaki dergilere katılımında ciddi bir düşüş vardır ve bu durum alandaki akademikleşmeye ve bu durumun uygulamalı bilgi üretiminden ziyade kuram ve araştırmadaki etkisine işaret etmektedir. Alanda eleştirel düşünenler, araştırmanın alan üzerindeki etkisinin olmadığını, önemli sorunları irdelemediğini, bilgiyi ve uygulamayı geliştirmediğini mütemadiyen iddia etmişlerdir.

İncelenen çalışmaların bazılarında ise, şu anda eğitim yönetimi alanının daha farklı bir sorun ile karşı karşıya olduğu ileri sürülmüştür. Daha önceki zamanlarda bilimsel görünme kaygısı taşıyan alan, şu anda önemli bir tıkanıklık yaşamaktadır. Bazı yazarlara (Leithwood ve Duke, 1999; Maxcy, 2001) göre artık eğitim yönetimi bilimi çok önemsenmemekte; alanda daha çok performansa dayalı yönetim, kalite ya da liderlik gibi kavramlar işlenmektedir. Bundan önce açıklanan temalarda da benzer görüşlere yer verilmesi elde belirlenen temaların birbirini tamamlar nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tema 6: Alternatif Yaklaşımlar

Bundan önce belirlenmiş olan temalarda, daha çok alanın bir takım sorunları olduğuna vurgu yapılmıştır. İncelenen bazı araştırmalarda “eğitim yönetimi alanının ne kadar bilim olduğu konusunda bizzat önemli eğitim yönetimi entelektüellerin çok ciddi kuşku olduğu (Şimşek, 2002); eğitim yönetimi alanının krizde olduğu (Turan, 2004a); alanda tıkanma olduğu; eğitim yönetiminin geniş bir vizyon oluşturmak yerine, içe dönük çabalar içinde olduğu; eğitim yönetimi alanının son dönemlerde bir değişim stresi altında olduğu; eğitim yönetimi biliminin çok önemsenmediği (Beycioğlu ve Dönmez, 2006); alanın içeriği ve bilimsel doğası ile ilgili farklı bakış açıları olduğu (Örücü ve Şimşek, 2011) yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre eğitim yönetimi alanının önemli bir “kendini tanımlama sorunu” olduğu söylenebilir.

Eğitim yönetimi alanının önde gelen bazı kuramcıları, gerçek ve değer birbirinden bağımsız olduğunu söylemeye devam etseler de (Bates, 2001) pozitivistin genelleyci, evrensel, nesnel, değerden bağımsız, belirlenimci, indirgemeci bilim anlayışı çeşitli eleştirilere uğramış ve eğitim yönetiminde yerleşik Kuram Hareketi 1970’lerde tereddütlere neden olmuştur. Thomas B. Greenfield 1974’te eğitim yönetiminde yerleşik kurama sarsıcı bir saldırıda bulunmuş, felsefi ve yöntemsel sayılıtlarının yanlışlığını göstermiştir (Balcı, 2009). Greenfield, Hodgkinson ve Bates gibi eğitim yönetimi alanının bazı araştırmacıları, yönetimin doğası itibariyle değerden bağımsız ele alınıp açıklanamayacağını ileri sürmektedir (Şişman, 1998).

Greenfield’a göre eğitim yönetimi alanı ile ilgili araştırmalarda insani değerler, duygular ve insanın öznel yönü göz ardı edilmiştir. Örgütlerde yapı ve yapı ile ilgili unsurlar, düşünen ve eylemde bulunan insandan daha fazla önemsenmiştir. Pozitivist bilim anlayışının egemenliği altında olan eğitim yönetimi alanında tercih edilen nicel araştırma teknikleri maalesef insani değerleri ve özellikleri anlamaktan yoksundur (Aydın ve Uysal, 2011; Şişman ve Turan, 2004a; Turan ve Şişman, 2000). Pozitivist paradigma, eğitim yönetimi alanının daha çok teknik-mekanik bir alan olarak algılanmasına ve inşa edilmesine sebep olmuştur. Felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, edebiyat gibi alanların ihmal edilmesine yol açan bu süreç işletmenin yönetim sanılmasına ve yönetim kuramlarının birebir eğitim örgütlerine uyarlanmasına yol açmıştır (Aydın vd., 2013).

Bu görüşler, alan ile ilgili bir takım sorunların olduğu ve bu sorunların da daha çok alanın pozitivist karakterinden kaynaklandığı yönündedir. Bu görüşe sahip olan kişiler, pozitivist karakterin ortaya çıkardığı sorunları aşabilmek için bir takım alternatif yaklaşımlar önermektedir. Aslında genel

olarak bakıldığında eğitim yönetimi alanındaki bütün alternatif yaklaşımlar alanın pozitivist karakterine yönelik eleştirilerden doğmuştur. Pozitivist paradigmaya alternatif olarak ileri sürülen görüşler farklı şekillerde sınıflanmıştır.

Balcı (1991) “fenemoloji, etnometodoloji, sembolik etkileşim, yeni sembolik etkileşim ve yeni eğitim sosyolojisi” gibi akımları alternatif yaklaşımlar olarak sıralarken, Şişman (1998) pozitivist paradigmaya alternatif olarak ortaya atılan görüşlerin “öznel, yorumsamacı, nitel, doğal, fenomenoloji, etnometodoloji, sembolik etkileşimci, eleştirel kuram” gibi başlıklar altında dile getirildiği görüşündedir. Turan ise (2004b) “fenomenoloji, etnometodoloji, eleştirel kuram ve postmodernizm” olmak üzere dört kuramsal yaklaşım olduğunu ve bunların son 30 yılda eğitim yönetimi tartışmalarının merkezinde yer aldığı ileri sürmektedir. Yılmaz da (2015) bu eleştirileri genellikle, öznellik/sübjektivizm, eleştirel kuram, postmodernizm ve feminist kuram başlıkları altında toplandığı görüşündedir.

Türkiye’de yayınlanan eğitim yönetimi çalışmalarında da yukarıdaki görüşlere benzer bir şekilde *Eleştirel Kuram* ile ilgili görüşler (f=15) sık sık dile getirilmiştir. ABD merkezli University Council for Educational Administration (UCEA) tarafından, eğitim yönetimindeki geleneksel ve yeni bakış açılarının belirlenebilmesi için bir çalışma başlatılmış ve hazırlanan raporda *Eleştirel Kuram*, yeni bakış açılarının en önemlilerinden biri olarak gösterilmiştir (Hoy, 1994). Turan (1998) “*Critical theory and the field of educational administration: Toward a humane science*” adlı çalışmasında, süregelen modern eğitim yöntemi uygulamalarını eleştirel kuram bağlamında eleştirmiş ve pozitivist bakış açısının örgüt içerisindeki insan davranışını anlamaktan uzak olduğuna vurgu yapmıştır.

Eleştirel Kuramı öneren çalışmalarda genellikle eğitim yönetimi alanının pozitivist karakterinden kaynaklanan ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorunların aşılması için Eleştirel Kuram ve bu kuram ile ilgili kavramların önemli bir çıkış noktası olabileceği vurgulanmaktadır. Geleneksel eğitim yönetimi alanına Eleştirel Kuram ile meydan okuyan (Park, 1999) en önemli kişi Bates’tir. Bates’in düşünceleri pozitivist eleştirileri konusunda Greenfield’den temelini almakla beraber, çalışmaları sosyal ve kültürel yeniden üretim, eleştirel kuram bağlamında ilerlemeye devam etmiştir (Bates, 1988 Akt: Altınkurt ve İliman-Püsküllüoğlu, 2016). Bates, eğitim yönetiminin pozitivist karakterinden kaynaklanan sorunları “eleştirel sosyal kuram, örgüt, kültür ve eylemin dönüşümü, eğitim yönetiminin kültürel özelliği, metaforlar ve anlamın yönetimi, yönetim, ritüelleştirme, kontrol ve müzakere” bağlamında tartışmıştır. Güngör (2010) eleştirel kuram perspektifinden değerlendirildiğinde eğitim yönetiminin rolünü aşağıdaki gibi özetlemiştir:

Eleştirel kuramda eleştirinin amacı, insanları egemenliği altına alan ideolojik baskılardan özgürleşmeyi sağlamaktır. Bu nedenle eleştirel kuram, insanı özgür seçimler yapabilen ve bu seçimleriyle davranabilen bir toplumsal birey olarak ortaya çıkarmaya çalışır. Eleştirel kuram perspektifinden değerlendirildiğinde eğitim yönetiminin rolü, eğitim süreci içinde bireylere yerleştirilmiş olan toplumsal ideolojik sınırlandırmaların farkında olmayı sağlamak ve eleştirel düşünme yoluyla bu sınırlandırmaların kontrolünü azaltmaya çalışmaktır.

Bu doğrultuda, bir eğitim yöneticisinden, eğitim sürecine katılan bütün bireylerin eleştirel düşünen, sorgulayıcı bir tavra sahip olan, kendileri ve topluma ilişkin farkındalık düzeyi yüksek bireyler olarak yetişmesini sağlayacak bir ortam oluşturmaları beklenmektedir. Eğitim yöneticisi bu süreçte etik bir duruşa sahip olmalı; eğitici, dönüştürücü ve eleştirel bir lider olarak topluma örnek olmalıdır (Kesik, 2014). Burada eğitim süreci içinde bireylere yerleştirilmiş olan toplumsal ideolojik sınırlandırmaların farkında olunmasının sağlanması ve eleştirel düşünme yoluyla bu sınırlandırmaların kontrolünün azaltılması esastır (Güngör, 2009).

Başka bir öneri olarak ise *eğitim yönetiminin kültürel açıdan çözümlenmesi* (f=11) gerektiği sık sık dile getirilmiştir. Bu öneri eleştirel kuram ile ilgili önerilerde de önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin Bates (2001) eğitim yönetiminin kültürel açıdan çözümlenmesi gerektiğini, kültürün, aslında eğitsel uygulamaların başlıca kaynağı olduğunu ileri sürmüştür. Şişman da (1996a) benzer şekilde bir

toplumun sahip olduğu kültürel özelliklerin, örgüt, yönetim ve yönetici kavramlarının algılanışını olduğu kadar yönetim biçimini, yönetim süreç ve uygulamalarını da etkilediği görüşündedir.

Postmodernizm (f=11) de yine bu tartışmalarda kullanılan önemli kavramlardan biridir. Gedikoğlu'na göre (1997) eğitim yönetimi alanında birçok bilim dalında olduğu gibi postmodernizm dönemi başlamıştır. Genel olarak moderniteye bir tepki olan postmodernizm; modernitenin, bilimin insanlığın ilerlemesini sağlayacağına ve mutlu kılacağına olan güvenine karşı çıkmış ve bilimin bunu tek başına gerçekleştiremeyeceğini ileri sürmüştür (Turan, 2004b). Postmodern eğitim ve yönetim tartışmaları, eğitim yönetimi alanında da dikkate değer dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu dönüşümlerde insana ve örgütlere bilimsel ve deneysel temelde yaklaşan pozitivist paradigmanın değer dışı anlayışına ve çıkmazlarına yönelik eleştiriler önemli yer tutmaktadır (Aslanargun, 2007). Postmodernizme göre eğitim yönetimi alanındaki geliştirilmiş bütün kuram ve yaklaşımlar modernisttir ve reddedilmelidir. Postmodern eğitim yönetimi araştırmalarında ve uygulamalarında, “çoklu anlam, kültürel kimlikler, güç ilişkileri ve toplumda gücün dağılımı, eleştirel bilinç ve direnç, belirsizlik, katılım, sosyal sorumluluk, yapı bozum, dağılma” gibi konular merkeze alınmalıdır. Postmodern söylem, eğitim yönetimi kuram ve uygulamalarının nasıl oluşturulduğu ve meşrulaştırıldığı konusuna önemli açıklama ve katkılar getirmektedir (Turan, 2004b).

Son yıllarda ise *Doğal Tutarlılık Kuramının* alternatif bir bakış açısı olarak sunulduğu görülmektedir (f=5). Eğitim yönetiminde alternatif bakış açıları konusunda Avustralya perspektifi olarak sunulabilecek olan bu bakış açısında Evers ve Lakomski'nin çalışmaları çok önemli bir yer tutmaktadır. Öznelciliğin, eğitim yönetimi alanındaki en önemli temsilcisi Thomas B. Greenfield olsa da son yıllarda Colin W. Evers ve Gabriele Lakomski tarafından yapılan çalışmalar da özel bir önem taşımaktadır. Evers ve Lakomski'nin (1991, 1996, 2000) eğitim yönetimi ile ilgili mevcut durumu sorguladıkları “*Knowing Educational Administration* (1991), *Exploring Educational Administration* (1996) ve *Doing Educational Administration* (2000)” adlı kitapları eğitim yönetimi alanının bilgi temelleri ve Doğal Tutarlılık Kuramı üzerinde durmaktadır. Evers ve Lakomski (1991, 1996, 2000) eğitim yönetimi için pozitivist ve yapısalcı bir bakış açısı yerine tutarlılıkta (coherentism) kökleşmiş değiştirilmiş bir bilimselliği önermektedir. Evers ve Lakomski'ye göre (1994) eğitim yönetimine pozitivist yaklaşım çok sınırlıdır. Mantıksal pozitivism, eğitim yönetimindeki herhangi bir sistematik açıklamaya kullanışlı şekilde uygulanamayacak kadar dardır. Her zaman, anketlerin ve diğer verilerin kullanıldığı nicel araştırma yönteminin istatistiksel araçları, sosyal olayların karmaşıklığını açıklamada, eğer örnekler bulunabilecekse ve her zaman seçilip çıkarılabilecekse, bu verilerden anlamlı çıkarımlar yapmayı sınırlandırabilir. Genellemelere ulaşmak zordur. Dahası, örgütler hakkındaki bilgilerin çoğu, hipotezci-tümdengelimci süreçler ile değil, kültürleşme ve sosyalleşme süreciyle gayri resmi olarak edinilmiştir. Balcı (2009) *Doğal Tutarlılık Kuramının* eğitim yönetimini bilimleştirmede bir güven oluşturma aracı olarak görülebileceğini; okul yöneticilerine rasyonel karar olma modeli olarak hizmet edebileceğini; eğitim yönetimi bilgi tabanının oluşturulmasına katkı getirebileceğini düşünmektedir.

Tema 7: Öneriler

Yukarıda sıralanan temalarda ele alınan sorunların ve önerilerin yanı sıra bu sorunların çözümüne yönelik bir takım alternatif bakış açıları önerildiği gibi farklı bir takım öneriler de getirilmiştir. Bu önerileri araştırma konuları ile ilgili öneriler ve araştırma yöntemlerine dönük öneriler olmak üzere iki başlık altında toplamak mümkündür.

Araştırma konuları ile ilgili olarak en sık karşılaşılan öneri, alanda ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorgulamaların gerekli olduğu görüşüdür. Bu bağlamda araştırma konuları saptanırken veya seçilirken eğitim yönetimi ile ilgili yaşanan öze ilişkin veya ontolojik sorunların esas alınması; uygulamadan kurama gidilmesi ve gerekirse bu süreçte özgün kuramlar geliştirme yolunun tercih edilmesi gerektiği (Turan ve Şişman, 2013) ileri sürülmektedir.

Alanın ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorunlarının, alanda tek disiplinli bir bakış açısına yol açtığı ve bu bakış açısının “sosyoloji, psikoloji, felsefe, davranış bilimleri, edebiyat” gibi disiplinlerden yararlanmayı azalttığı görüşü de ileri sürülmektedir. Aydın vd.'ne göre (2013) psikoloji alanında özellikle son yıllarda çok önemli bir yere sahip olan pozitif psikoloji, eğitim yönetimi

çalışmaları ve araştırmaları için çok önemli bilgi ve bulgular sunmaktadır. Ayrıca bu kavramda kültürel kodlarımızdan da izler bulmak mümkündür.

Bu bağlamda başka bir öneri de incelenen konuların sosyal, politik, ekonomik, tarihi ve kültürel boyutlarının ele alınması gereğidir (Turan ve Şişman, 2013). Turan ve Şişma'a göre (2013) eğitim yönetimi alanında çalışan bir araştırmacı, eğitim ve okul ile ilgili herhangi bir konuyu çözümlenmeye çalışırken, konu ile ilgili değişkenleri bir bütün olarak ele almalı, makro ve mikro düzeydeki diğer değişkenleri hesaba katmalı ve bütüncül bir bakış açısına sahip olmalıdır. Eğitim yönetimi alanında geliştirilecek olan yeni dil ve söylem, içinde bulunulan toplumun kültür, kavram ve anlam dünyası ile ilişkilendirmelidir. Buna göre neo-liberal politikalar değil, toplumun sorunları araştırma konusu edilmelidir (Şentürk, 2010; Turan, 2004b). Egemenliğin oluşturulması, sürdürülmesi ve kurumsallaşması konusunda rol oynayan unsurlar ve özellikle de okulun bu konudaki rolü incelenmelidir. Egemenliğin oluşturulması, sürdürülmesi ve kurumsallaşması sürecinde açık ve gizli müfredat, ölçme-değerlendirme sistemleri ve diğer pedagojik uygulamaların rolü incelenmelidir. Çünkü eğitim, okul aracılığıyla resmi bilginin üretildiği ve toplumdaki güç ilişkilerinin şekillendirildiği bir kurumdur (Turan, 2004b).

Eğitim politikaları incelenirken eleştirel bir yaklaşım sergilenmesi; eğitim politikalarının ideolojik etkilerinin söylem analizi ile yeniden ele alınması; demokratik politika anlayışının yeniden inşa edilmesi eğitim yöneticilerinin ve eğitim yönetimi araştırmacılarının asli görev ve sorumluluğu kapsamında düşünülmelidir (Şentürk ve Turan, 2012). Bu doğrultuda, eğitim yönetimi alanında çalışan akademisyenler, egemen paradigmaya hizmet eden kuram ve söylemler üretmek yerine, ürettiği bilgi ile eleştiri pratiğini kurabilen entelektüeller olarak kendilerini konumlandırmalıdır (Şentürk ve Turan, 2012). Eğitim yönetimi araştırmacıları "bilim için ya da kariyer için bilim" anlayışından vazgeçmeli; Türk toplumu için yaptıkları ve ürettiklerinin kıymetini namusluca sorgulamalıdır (Turan ve Şişman, 2013).

Araştırma yöntemleri konusunda, genel olarak eğitim yönetimi araştırmalarında pozitivist ve yorumcu paradigma anlayışlarının, birbirlerini dışlayıcı olarak kullanıldığı ancak bunun yerine, araştırma kavramını genişleterek şekilde birbirlerini tamamlayıcı olarak görülmesi gerektiği (Balcı, 1992, 2009; Balcı vd., 2009) vurgulanmaktadır. Balcı'ya göre (1992) alternatif bakış açıları ile örgütsel araştırmaları iki kategoride toplamak mümkündür. Örgütün geleneksel kuramın öngördüğü bürokratik yönlerinin nicel analiz yöntemiyle, diğer yönlerinin ise nitel analiz tekniğiyle araştırılması uygun olacaktır. Doğaldır ki yaşamın tümü, bu iki yaklaşımın da birlikte kullanılmasını gerektirmektedir. Bu noktada nitel araştırma-nicel araştırma gibi bir sınıflandırmanın yapay bir sınıflandırma olduğu unutulmamalıdır. Çünkü bu iki alan birbirini dışlamamakta, aksine tamamlamaktadır. Araştırmanın yönteminin belirleyicisi araştırılmanın problemidir. Bu durumda da nitel ya da nicel hangi yöntemin uygulanması gerektiğini "uygunluk" tayin etmektedir (Balcı vd., 2009). Burada belirtilen yaklaşıma karşı çıkan bazı görüşler de vardır. Bu görüşlere göre nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının doğduğu paradigmlar ve temel yaklaşımlar tamamen birbirinden farklıdır ve bütünleştirilmeleri mümkün değildir. Genellemelere ulaşmak amacı ile yapılan nicel araştırmalar ile belli bir konudaki görüşleri derinlemesine analiz etmek isteyen nitel araştırmaları bir araya getirmek bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Son yıllarda nitel ya da karma desenli araştırmalarda bir atış olsa da, nicelliği özendirilen bir sistem olduğundan araştırmacılar genellikle daha kısa sürede yapabilecekleri ve yayınlatabilecekleri nicel araştırmalara yönelmektedir (Demirhan, 2015). Demirhan'ın (2015) araştırmasına göre:

Alandaki araştırma geleneği ve paradigmanın en temel unsuru olarak karşımıza çıkan atama ve yükselme kriterlerinin yol açtığı problemlerin giderilmesi amacıyla alandaki bilim insanlarının geniş katılımıyla niteliğe önem veren, bilimsel muhafazakârlıktan uzak ve farklılaşmayı bir bozulma olarak değil bir kazanım olarak gören yeni bir akademik kariyer basamaklarında ilerleme ve öğretim üyeliğine atanma akreditasyon süreci başlatılması önerilebilir. Bu süreçte alanla ilgili mesleki örgütlenmeler ve sivil toplum kuruluşları etkin rol oynaması önerilebilir.

Genel olarak, yapılan öneriler de eğitim yönetimi alanının pozitivist karakterinin ortaya çıkardığı sorunlardan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de de bu sorunlar yoğun bir şekilde hissedilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan çalışmalar incelenerek alanın genel bir görünümünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen makale, kitap bölümü, tez ve diğer kaynaklar arasında doğrudan eğitim yönetimi alanını inceleyen az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Türkiye'deki geçmişi 1960'lı yıllara kadar uzanmasına rağmen, eğitim yönetimi alanının ontolojik, epistemolojik ve metodolojik durumunu inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Öyle ki, alanın kurumsallaşmış tek dergisi olan *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*nde bile eğitim yönetimi alanını doğrudan inceleyen az sayıda makale yayınlanmıştır.

Alanın kurucularından olan Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu 1970-1997 yılları arasında genelde "Atatürkçü eğitim, eğitim yönetiminde kuram ve uygulama, okul yönetimi, eğitim yöneticilerinin yeterlikleri, eğitim sistemi ve sorunları, eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi, demokrasi ve eğitim, yükseköğretim" gibi konularda çalışmalar yapmıştır. Prof. Dr. İ. Ethem Başaran, yönetimde insan ilişkileri, eğitim psikolojisi, örgütsel davranış, okul yönetimi; Prof. Dr. A. Haydar Taymaz, teftiş, okul yönetimi ve hizmetiçi eğitim; Prof. Dr. Mustafa Aydın, eğitim yönetimi ve eğitim denetimi; Prof. Dr. Kemal Güçlüoğlu, yükseköğretim, eğitim sistemi ve sorunları, Atatürkçü eğitim, eğitim yönetiminde karar, örgüt iklimi; Prof. Dr. Mahmut Âdem, eğitim planlaması, demokratik, laik ve çağdaş eğitim, Atatürkçü eğitim gibi konularda ürünler vermiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan çalışmalar arasında eğitim yönetimi alanı ile ilgili çözümlenmeler yapılan en eski çalışma Balcı (1991) tarafından yazılan "*Eğitim yönetiminde kuram ve araştırma*" adlı makaledir. Bundan önce yapılan çalışmalarda eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Balcı (1991) makalede geleneksel bilim modellerine fenomenolojik saldırının Greenfield tarafından başlatıldığını, Greenfield'a göre evrensel örgüt yasaları ve yönetim yasalarına ulaşmanın anlamsız olduğunu belirtmiştir.

Eğitim yönetiminde Kuram Hareketi ve dolayısıyla pozitivist paradigma 1970'lerde sorgulanmaya başlansa da, o dönemlerde Türkiye'deki kurumsallaşma sürecinin henüz başlarında olan alanda bu tür bir sorgulama yapılmamıştır. Greenfield ve onu izleyen akademisyenler, pozitivist paradigmataya, değerden bağımsız bilim anlayışına, nicel araştırma geleneğine yönelik eleştirilerini artırsalar da, bu bakış açılarının Türkiye'de gündemde yer bulması 1990'lı yılları bulmuştur.

Makalelere benzer bir durum bildirilerde de söz konusudur. Turan vd. (2016b) eğitim yönetimi alanında bilgi üretim sürecini eğitim yönetimi kongreleri üzerinden ele aldıkları çalışmalarında bildiri konuları ile ilgili olarak "eğitim yönetiminin bilgi temelleri" isimli bir kategori belirlenmiştir. Bu kategori, eğitim yönetimi alanına dönük epistemolojik ve ontolojik tartışmalar içermektedir. İncelenen dokuz kongredeki bildirilerin sadece % 2,39'unun bu kategori ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Benzer sonuçlara lisansüstü öğretim tezlerini inceleyen araştırmalarda da ulaşılmıştır. Çınkır (2016) Türkiye'de eğitim yönetimi ve denetimi bilim dalında 1989-2016 yılları arasında yapılan tezleri incelemiş ve "yalnızca küçük bir bölümünün mevcut sorunlar üzerine odaklandığını, ancak hiçbir tez çalışmasının alanın gelecekte karşılaşılabileceği olası sorunlara yönelmediğini" belirlemiştir. Ancak tezler konusunda son yıllarda özellikle az da olsa bir artış gözlenmektedir. Aslanargun (2003), Çopur (2003), Örucü (2006), Demirhan (2015) ve Yalçın (2015) tarafından yazılan tezler buna örnek olarak verilebilir. Bu tezlerin danışmanlarına bakıldığında da, eğitim yönetimi alanındaki sorgulamayı başlatan Hasan Şimşek, Mehmet Şişman, Selahattin Turan gibi isimlerle karşılaşmaktadır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar arasında Örucü'nün (2006) "*Ankara'daki eğitim yönetimi akademisyenlerinin algularından eğitim yönetiminin akademik bir alan olarak Türkiye'deki güncel durumunun irdelenmesi*" adlı doktora tezi öncül çalışmalardan biri olduğu için önemli bir yer tutmaktadır. Tezde, Türkiye'de eğitim yönetimi alanının akademik bir disiplin olarak günümüzdeki durumunu Ankara'da eğitim yönetimi alanında görev yapan akademisyenler tarafından algılandığı biçimiyle irdelenmiştir.

Son yıllarda ise Demirhan (2015) ve Yalçın (2015) tarafından hazırlanan doktora tezleri eğitim yönetimi alanının mevcut durumunun sorgulanması açısından önemli çalışmalardır.

İncelenen çalışmalar sonucunda eğitim yönetimi alanı ile ilgili yedi tema belirlenmiştir. Bu temalarda, eğitim yönetimi alanının pozitivist karakterli olduğuna, alanda nicel araştırmaların egemen olduğuna, eğitim yönetimi kavramlarının işletmeden alındığına, Türkiye’de eğitim yönetimi alanında kullanılan kavramların Batılı olduğuna, eğitim yönetimi alanının uygulamadan kopuk olduğuna değinilmiştir. Son iki temada ise eğitim yönetimi alanındaki alternatif yaklaşımlara ve bu bağlamda getirilen önerilere yer verilmiştir.

İncelenen çalışmaların büyük bir çoğunluğunda eğitim yönetimi alanının kuruluşundan itibaren pozitivist bir karaktere sahip olduğu vurgulanmıştır. Özellikle alanın ABD’deki kuruluşu sırasında alanda egemen olan Kuram Hareketinin pozitivist karakterinin bu durumda çok etkili olduğu belirtilmektedir. Eğitim yönetimi alanının pozitivist etkiyi kolayca kabul etmesinde entelektüel temelinin zayıf olması etkili olmuştur. Ayrıca alanın şemsiye bir alan olarak tanımlanması ve birçok alanın kavram, kuram ve yöntemlerini kullanması da bu etkiyi kökleştirmiştir. Çünkü ödünç alınan kavram, kuram ve yöntemlerde de pozitivist etki egemendir. Eğitim yönetimi alanını Türkiye’de kuran öncü akademisyenlerin lisansüstü öğrenimlerini ABD’de tamamlamış olması, eğitim yönetimi alanının Türkiye’de de pozitivist bir karaktere sahip olmasında rol oynamıştır. İncelenen çalışmalarda, eğitim yönetimi alanındaki pozitivist etki genel olarak olumsuz bir durum olarak ele alınmıştır. Kuramsal temellerini doğa bilimlerinden alan pozitivistin, eğitim yönetiminin kuram ve uygulamalarında yansız olunması gerektiğini, araştırmacıların, gerçeği değerden, kuramı pratikten, rasyonelliği sağduyudan ayrı tutması zorunluluğunu temel ilke olarak benimsemesi (English, 1992, 2003) önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bu bağlamda örgüt ve yönetim ile ilgili ilk kuramların pozitivist paradigmadan etkilendiği ve toplum, insan, kültür, değer gibi öğeleri göz ardı ettiği ileri sürülmektedir. Bu durum eğitim yönetimi alanının bir araştırma ve kendini sorgulama sancısı taşımasına yol açmıştır (Beycioğlu ve Dönmez, 2006).

Ancak unutulmamalıdır ki pozitivist paradigma alana önemli katkılar da getirmiştir. Son yıllarda pozitivist paradigma ile ilgili olarak dışlayıcı bir tavır ve bilim insanı kimliği ile bağdaşmayacak tutumlara sık rastlanmaktadır. Bazı bilim insanları, “pozitivistizm ve nicel araştırma geleneği bitti, yaşasın nitel araştırmalar ya da tam tersi bir görüş ile nitel araştırmalar sıradan araştırmalardır, psikoloji bilimi diğer bilimleri tahakküm altına alıyor (Aydın vd., 2013) pozitivistin sonu geldi, liderlik çalışmaları miadını doldurdu ve benzeri görüşler” ile bilimin birikimli bir süreç olma özelliğini de göz ardı etmekte ve genelde sloganlarla hareket etmektedirler. Ancak yukarıdaki dışlayıcı tavır yerine Balcı’nın da (1991) belirttiği gibi “mevcut yaklaşımlardan birini diğerine tercih etmeden mümkünse birlikte kullanılmalı, örgütsel yaşamın daha iyi ve sağlıklı anlaşılmasına ışık tutacaktır. Çünkü eğitim yönetimine konu olan örgütsel yaşam ne klasik mantıksal pozitivistizmle, ne de alternatif yeni yaklaşımlarla kapsanabilir niteliktedir.”

Eğitim yönetimi alanındaki pozitivist etkiye bağlı olarak ortaya çıkan özelliklerden biri de eğitim yönetimi alanında nicel araştırma geleneğinin egemen olmasıdır. Pozitivist paradigmanın değişimi nicel ve birikimli bir süreç olarak algılaması, yapılan araştırmalarda sayısallaştırma, istatistiksel tablolar, geleceğe ilişkin kestirimler gibi özelliklerin sıklıkla kullanılmasına yol açmıştır. Bu fikir özellikle “Aynı sebepler her zaman aynı sonuçları doğurur.” iddiasıyla ifade edilmektedir (Guenon, 2012). Pozitivist paradigmadaki nicelleştirme eğiliminin arka planında da, modern bilimin aşırı derecede basitleştirme ihtiyacı yatmaktadır. Guenon’a göre (2012) günümüzde insanlar sayılamayan yani tamamen nicel ifadelerle açıklanamayan her şeyin salt bu yüzden bilimsel değerden yoksun olduğunu düşünecek ve bunu söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir.

Benzer bir durumu eğitim yönetimi alanı için de söylemek mümkündür. İncelenen araştırmalara göre eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmaların önemli bir kısmı nicel araştırmalardan hatta tarama modelindeki araştırmalardan oluşmaktadır. Son yıllarda nitel araştırmaların, çeşitli modellemelerin, meta analiz ya da meta sentez çalışmalarının sayısı artsa da alandaki yöntem fetişizmi ya da yöntemperestlik (Janesick, 1994 Akt: Punch, 2005) devam etmektedir. Türkiye adresli ya da yurtdışındaki bazı dergiler, yazarları “path analizi, doğrulayıcı

faktör analizi” gibi teknikleri kullanmaya zorlamaktadır. Hakemler, açıklayıcı faktör analizi yapılmış veri toplama araçlarını yetersiz bulmakta ve doğrulayıcı faktör analizi yapmaya zorlamaktadır. Bu dergilerde, araştırmanın amacı unutulup, araç olan veri toplama araçları ve analiz teknikleri kutsanarak, kestirisel istatistiklerin basit analizler olduğu ileri sürülmekte ve yazarlardan belli bazı analizler talep edilmektedir (Yılmaz, 2016a).

Türkiye’de özellikle niceliği özendiren atama yükseltme yönetmelikleri, doçentlik sınavı ölçütleri, akademik teşvik uygulaması gibi sebepler bilim insanlarını görece olarak daha hızlı bir şekilde yazılabilen ya da yayınlanabilen nicel araştırmalara yönlendirmektedir. Özellikle Türkiye’deki “indeksli yayın fetişizmi” de (Yılmaz, 2016a) bu durumu daha da kökleştirmektedir. Belli bir kurama dayalı olarak yazılmaya çalışılan bu tür araştırmalarda genellikle Batı orijinli veri toplama araçlarının kullanılması süreci kolaylaştırmaktadır. Çünkü Batılı dergilere gönderilen ve ülkenin herhangi bir eğitim sorununu inceleyen bir araştırma genellikle “bu makale uluslararası okuyucuyu ilgilendirmez, bu durum sizin ülkenize özgü bir durum” gibi gerekçelerle daha hakeme bile gönderilmeden editörler tarafından geri çevrilebilmektedir. Bu durum ise araştırma sürecindeki araçların amaç haline gelmesine yol açmaktadır. Araçları amaç haline getiren araştırma pratiklerinin doğal sonucu ise, kaçınılmaz bir şekilde Batı kaynaklı kuramların tekrarlanması olmaktadır (Yılmaz, 2016a).

Bu bağlamda incelenen makalelerde belirlenen bir başka tema da Türkiye’de eğitim yönetimi alanında kullanılan kavramların Batılı kuram, kavram ve uygulamalara dayalı olduğu yönündedir. Bu durum araştırmalarda genelde olumsuz bir durum olarak algılanmıştır. Genel gerekçe ise başka bir kültürde geliştirilen, o kültürün kültürel kodlarını, varsayımlarını, inançlarını, değerlerini taşıyan kuram ve kavramlaşmaların Türkiye’de olduğu gibi kullanılmasıdır. Balcı’nın (2009) olduğu gibi kabul etmek yerine uyarlanarak kullanmak gerekir görüşü maalesef pek uygulanmamıştır. Uyarlanan ölçekler, tekrar edilen kuramlar, bazı popüler kavramlar eğitim sisteminin sorunlarını çözecek sihirli bir sopa gibi sunulmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de eğitim yönetimi alanının gündemini ABD ve İngiltere gibi ülkelerin belirlediği görüşü egemendir.

Eğitim yönetimi alanında Batıyı takip etmeye, kavramlarını kullanmaya, ölçeklerini uyarlamaya devam edilmektedir. Ancak eğitim yönetimi alanı Batıda birçok değişme ve gelişme göstermesine rağmen, Türkiye’de belli bir değişim yaşamamaktadır. Örneğin Batıda, eğitim yönetiminden eğitim liderliği ve politikasına doğru bir değişim yaşanırken Türkiye’de alanın adı bile daha 2016 yılında değişmiştir. Çünkü Türkiye’de alan adını anabilim dalından almaktadır.

Şimşek’e göre (1997) eğitim yönetimi alanını, alanın öncülere büyük bir özveri ve çabayla oluşturmuş olsalar da alan dünyadaki gelişmelere ayak uyduramaz duruma gelmiş ve zayıf düşmüştür. Türkiye’de eğitim sistemine egemen olan merkezîyetçi anlayış, kuram ile uygulama arasındaki kopukluk, üniversiteler ya da fakülteler arasındaki iletişimsizlik ve işbirliği sorunları, alanın bu denli zayıf düşmesinin nedenleri arasında sayılabilir. Ancak Balcı (2009) eğitim yönetimi alanının Türkiye’deki bilimleşme sürecinin 1960’lı yıllarda başladığı ve henüz sürecin çok başlarında olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, eğitim yönetimi alanının gelişmiş bazı ülkelerdeki gelişim süreci 19. Yüzyılın başından beri devam etmektedir.

Eğitim yönetimi alanının Batı’da ve Türkiye’de kurulma sürecinde genel örgüt ve yönetim kuramlarının eğitime uygulanması yaygın olarak kullanılmıştır. Öyle ki eğitim yönetimi alanının kurumsal gelişimi anlatılırken bile Taylor’un Bilimsel İşletme Kuramı ile başlanmaktadır. 1949’lı yıllardan itibaren bir takım kuram geliştirme (Paul R. Mort, Andrew W. Halpin, Daniel E. Griffiths, Raymond E. Callahan vb.) teşebbüsleri olsa da bu çalışmalar çok sınırlı kalmıştır. Doğrudan eğitim yönetimi alanına özgü kuram geliştirme çabaları sınırlı kaldığından, genel örgüt ve yönetim kuramlarının çalışmalarda önemli bir yerinin olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2015). Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Özellikle son yıllarda fabrikalar için geliştirilmiş olan kuram ya da yaklaşımların doğrudan eğitim örgütleri için kullanıldığı görülmektedir. Bu tür çalışmalarda ise eğitim örgütlerinin değer merkezli ve insani özellikleri göz ardı edilmekte, süreç mekanik teknik bir süreç olarak algılanmaktadır. Örneğin Taylor’un Bilimsel İşletme Kuramının günümüze uyarlanması olan Toplam Kalite Yönetimi (TKY), Türk eğitim sisteminin bütün sorunlarını çözecek bir sihirli sopa olarak sunulmuştur. Uzun yıllardan beri TKY uygulamaları yapılmasına rağmen belli bir

dönüşüm yaşanmamıştır. Sistemde TKY'yi en iyi uygulayan okulların endüstri meslek liseleri olması da aslında bu görüşü doğrulamaktadır. Çünkü TKY'nin çıkış noktası fabrikalardır ve sistemde buna en yakın örgütlenme modeli de endüstri meslek liselerinde bulunmaktadır.

Bu kuramların eğitim yönetimi alanında sıklıkla kullanılması, insanın “müşteri, çalışan ya da makinenin bir parçası” olarak algılanması gibi başka bir soruna yol açmıştır. Bu bakış açısı ise insanın psikolojik gerçekliğinin, kültürünün, değerlerinin ihmal edilerek sadece bir üretim girdisi gibi düşünülmesine sebep olmuştur. Yukarıdaki örneğe dönecek olursa TKY uygulamalarında okulun paydaşları müşteri olarak algılanmaktadır. Bu durum ise birçok çalışmada (Aydın vd., 2013; Çelik, 1997; Şentürk ve Turan, 2012; Yılmaz, 2016a) eğitim yönetimi alanının önemli bir eksikliği olarak ifade edilmiştir. Çelik (1997) eğitim yönetimi alanında çalışan bilim insanlarının hâlâ eğitim yönetiminin kuramsal temellerini işletme yönetimine dayandırdığı görüşündedir. Eğitim yönetimi alanında çalışan bazı bilim insanlarının lisans ve lisansüstü eğitimlerini eğitim yönetimi dışındaki alanlarda tamamlamış olması, bu durumda etkilidir. Çünkü eğitim yönetimi alanyazınına tam olarak hâkim olmayan işletme kökenli bazı eğitim yöneticileri, eğitim yönetiminin kuramsal temellerini tamamen işletme yönetimi alanındaki kuramsal çalışmalara dayandırmışlardır. Bu anlayış insanı sıradan bir üretim girdisi olarak algıladığından; felsefe, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, sosyal psikoloji ve edebiyat gibi alanlar olmadan da bilim yapılabilir anlayışına sahiptir. Bu bakış açısı, insanın değerleri, düşleri, kaygıları, umutları, inançları, beklentileri, acıları, tarihi, şüirleri, romanları, aşkları, amaçları, anlam arayışları, duyguları, düşünceleri olduğunu da göz ardı etmektedir (Aydın, 2010).

Eğitim yönetimi alanının uygulamadan kopuk olduğu düşüncesi genel olarak alanda yapılan araştırmaların içinde bulunduğu toplumun gerçekleri ile uyuşmayan ya da sistemde tam bir karşılığı olmayan araştırmalar olduğu yönündeki görüşten beslenmektedir. Ancak bu sorun sadece eğitim yönetimi alanının değil genel olarak bütün eğitim bilimleri alanının hatta sosyal bilimlerin birçok dalının sorunu olarak görülebilir. Sosyal bilimlerin ve eğitim bilimlerinin dolayısıyla da eğitim yönetimi alanının önemli sorunlarından biri “bilimsel görünme” kaygısıdır. Üniversiter sistem içinde kabul sorunu yaşayan bu alanlar bilimsel görünme kaygısı ile pozitivist paradigmanın mekanistik anlayışına önemli ödünler vermiştir. Sosyal bilimcileri ya da eğitim bilimcileri bu ödünleri vermeye iten geleneksel pozitivist anlayış hala devam etmektedir. Günümüzde bile, geleneksel pozitivist anlayışa sahip bilim insanlarının, “Eğitim bir bilim midir? Öğretmen yetiştirme işinin üniversite düzeyinde yürütülmesi gerekir mi? Öğretmen olmak için özel bir eğitim almaya gerek var mıdır? Sizin yaptığınız araştırmalar ne işe yarıyor?” gibi sorular sorması aslında çok da değişen bir şey olmadığını göstermektedir. Köklü üniversitelerde, bu tür tartışmalar uzun zaman önce yapılmış ve bitmiş de olabilir. Ancak taşra üniversitelerinde bu bakış açısı hala devam etmektedir.

Bu bağlamda bilim insanları sistemin sorunları araştırma konusu yapmaktan daha çok Batı kaynaklı çeşitli kuramları tekrarlayan nicel araştırmalar yaparak bilimsel görünmeye çalışmıştır. Son zamanlarda eğitim araştırmalarını inceleme konusu yapan çalışmalarda da (Balcı vd., 2009; Tunç, 2007) sorunları merkeze alan araştırmalardan daha çok, bazı kuramları ya da kavramları hatta ölçekleri deneyen çalışmalara yer verildiği vurgulanmaktadır. Alanın entelektüel sınırlarının iyi tanımlanmamış olması da (Oplatka, 2016) bu durumda etkilidir. Eğitim yönetimi alanının, şemsiye bir alan olarak tanımlanması, alanın sınırlarını araştırmacının akademik kültürüne bırakmıştır.

Bu durum “*Eğitim Yönetiminin Kavramları İşletmeden Alınma*” teması ile de yakından ilgilidir. Eğitim yönetimi araştırmacıları, bilimsel görünme kaygısı ile işletmeler için geliştirilmiş olan birçok kavramı olduğu gibi eğitim örgütleri için kullanmışlardır. Ancak bu araştırmaları yapanlar da bu araştırmaların sistemde bir karşılığının olmadığını bilmektedir. Bu tür çalışmalar daha çok akademik yükselme kaygısı ile yapılmaktadır. Çünkü araştırmacılar bu tür araştırmaların görece olarak daha kolay yayımlandığını düşünmektedir. Bu duruma en iyi örneklerden biri de bu makalenin yazar/yazarlarının çalışmalarıdır. Örgütsel vatandaşlık, örgütsel adalet, örgütsel güven, kriz yönetimi ve benzeri birçok çalışma buna örnek olarak verilebilir. Okul yöneticilerinin hiçbir şekilde liderlik davranışları sergilemesine izin vermeyen, liderlik davranışlarının sadece kişilerin bireysel çabalarına bağlı olduğu aşırı merkezîyetçi eğitim sisteminde yapılan liderlik çalışmaları da buna örnek olarak

verilebilir. Son zamanlarda ise eğitimde özelleştirme, TKY, yapılandırmacılık, eğitimde teknoloji kullanımı, STEM, PISA, TIMMS ve daha birçok konunun araç olmaktan çıkarılıp amaç haline getirildiği ve sistemin herhangi bir sorunu çözmeyi bırakın yeni sorunlar oluşturduğu görülmektedir. Bu ve benzeri kavramlar kapitalist piyasa ideolojisini destekleyen kavramlar olarak sistemde köklü çözümler yerine küçük düzeltmelerle mevcut durumun devamını sağlamaktadır. Yapılan düzenlemeler sistem bütünlüğü dikkate alınmadan yapılmaktadır. Örneğin yapılandırmacı anlayışa uygun eğitim programları uygulayan eğitim sistemine öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerindeki eğitim gayet daimici-esasici bir anlayışla yürütülmektedir.

Aslında buraya kadar açıklanan temalarda ortaya konulan temel düşünce eğitim yönetimi alanının pozitivist karakterinden kaynaklanan sorunlara odaklanmıştır. İncelenen çalışmalarda bu sorunlarla baş edebilmek için bir takım alternatif yaklaşımlar da önerilmiştir. Bunlar arasında en önemlileri olarak *Eleştirel Kuram*, *eğitim yönetiminde kültürel çözümler*, *Postmodernizm* ve *Doğal Tutarlılık Kuramı* sayılabilir. Eleştirel kuram özellikle, okulların mevcut durumu yeniden üreten sistemler olmasından kaynaklı sorunlara dikkat çekmektedir. Eleştirel kuram ile ekonomik ve sosyal gücü elinde bulunduran egemen kesimlerin kontrolündeki eğitim sorgulanmaktadır. Böylece asıl yapılması gereken, güç ilişkilerinin araştırılmasıdır. Brown'a göre (1978 Akt: Bates, 2001) örgütsel gerçeğin araştırılması demek gücün araştırılması demektir. Eleştirel kuramda, okul, sosyal ideolojinin sürdürücüsü olarak görülmektedir. Okul yönetimi, somutlaştırılmış bireysel ve toplumsal ideolojinin bireysel yansımasıdır. Bu yaklaşıma göre eğitim yönetiminde kuramın amacı, bireyi ve toplumu eleştirel bir bakış açısı ile dönüştürme ve özgürleştirmedir. Bu kurama göre okul yönetimi uygulamaları, bireysel olarak yöneticiye ve okul toplumuna özgüdür. Eğitim yöneticisinin görevi, okul toplumu üyelerinin eleştiri yapabilecekleri ortamı hazırlamaktır (Turan, 2004b).

Eğitim yönetiminde *kültürel çözümler yapılması* da yine pozitivist evrensel kuramlar ve doğrular belirlenebilir anlayışına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Pozitivist paradigmaya dayalı olarak geliştirilmiş olan örgüt ve yönetim kuramları, insanı makinenin bir parçası olarak algılamakta ve kültür, değer, duygular, hırslar, ihtiraslar gibi birçok insani özelliği göz ardı etmektedir. Örgütleri geniş bir bağlamda gözle görülen özelliklerin ötesinde insan bilincinin oluşturduğu yapılar olarak görme (Brown, 1978 Akt: Bates, 2001) düşüncesi örgütlerin kültürel açıdan incelenmesi düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Foster (1980), Giroux (1981), Greenfield (1979) ve Bates (1980), geleneksel determinist davranış bilimci yaklaşımın aksine eğitim yönetiminin kültürel açıdan çözümlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Kültürü görmezden gelen bir eğitim yönetimi kuramı, gerçek anlamda bir eğitim yönetimi kuramı olarak görülemez (Akt: Bates, 2001). Bu bakış açısında kültür eğitsel uygulamaların başlıca kaynağı olarak görülmektedir.

Postmodernizm alternatif yaklaşımlardan biri olarak sık sık anılmaktadır. Postmodernizmin tam olarak tanımlanmasının zor olduğu ile ilgili görüşler olsa da, kavram genel olarak modernizm karşıtlığı ile ilgili olarak anılmaktadır. Postmodern bakış açısında toplum, büyük anlatılarda (kuramlarda) ileri sürüldüğü gibi bir bütün ya da mükemmel bir sistem değildir ve mutlak bilgi yoktur (Şişman, 1996b).

Postmodern paradigmanın etkisinde şekillenen okul yönetiminde, kültürel ve bireysel farklılıklar zenginlik olarak değerlendirilmekte; esnek eğitim ve yönetim anlayışı benimsenmekte; çift yönlü, doğal ve içten bir iletişim ortamının egemenliği savunulmakta; bireysel doyuma ulaşmayı hedefleyen bir eğitim düşüncesi vurgulanmakta; bilgiye ulaşma yolları üzerine bakış açısı kazandırmayı hedefleyen öğretmen modeli; yetkilerin toplandığı okul yöneticisi yerine, yetkilerin paylaşıldığı bir liderlik modeli önem kazanmakta; çok kültürlülüğün benimsendiği ve yerel değerlerin önemsendiği bir eğitim ortamının gerekli olduğu düşünülmekte; değişime yol açabilecek kaotik ve çalkantılı ortamları yönetmeye aday, vizyon sahibi eğitim liderlerinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Aslanargun, 2007). Postmodern eğitim yöneticisi, kavramları, fikirleri ve hedefleri metin olarak düşünmek ve her metnin de yoruma açık olduğunu bilmek durumundadır. Metinlerde, iyi-kötü, ilerleme-gelenek, bilim-efsane, sevgi-nefret, erkek-kadın, gerçek-kurgu gibi karşılıklı zıtlıkların aranması gereklidir. Ayrıca önemli olan, zıtlıkların gerçek olmadığını göstererek metnin

yapısını bozmaya çalışmak; mevcut olmayan metinleri ve temsil edilmeyen grupları belirlemek ve onları ortaya koymaya çalışmaktır (Turan, 2004b).

Bir diğer alternatif yaklaşım olarak son zamanlarda *Doğal Tutarlılık Kuramının* gündemde yer bulduğu görülmektedir. Doğal Tutarlılık Kuramı da yine pozitivist paradigmanın eğitim yönetimi alanında oluşturduğu sıkıntılara vurgu yapmaktadır. Evers ve Lakomski'ye göre (1994) eğitim yönetimine pozitivist yaklaşım çok sınırlıdır. Mantıksal pozitivism, eğitim yönetimindeki herhangi bir sistematik açıklamaya kullanışlı şekilde uygulanamayacak kadar dardır. Evers ve Lakomski'nin savundukları tutarlılık kuramı, bilimin pozitivist tasarlanmasından ziyade bütünsel olarak doğrulanmasına dayanmaktadır. Evers ve Lakomski'ye göre doğal bilim her şeyi algılamada temel oluşturur.

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda yukarıda belirtilen alternatif yaklaşımların dışında bir takım öneriler de getirilmiştir. Bu önerilere göre, alanda ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorgulamaların yapılması gereklidir. Çünkü pozitivist paradigmanın da bir sonucu olarak alanda genellikle tek disiplinli bir bakış açısı yerleşmiş ve bu bakış açısı “sosyoloji, psikoloji, felsefe, davranış bilimleri, edebiyat” gibi disiplinlerden yararlanmayı gereksiz görmüştür. Anılan disiplinlerin kuramları kullanılmış ancak kullanılan kavramların felsefi, psikolojik ya da sosyolojik alt yapısının araştırılması yerine yüzeysel olarak kavramların kullanılması tercih edilmiştir. Bu kuramlar Batının çizdiği sınırlar, kavramlaştırmalar ve veri toplama araçları çerçevesinde kullanıldığından incelenen konuların sosyal, politik, ekonomik, tarihi ve kültürel boyutları ele alınmamıştır. Örneğin güç konusunda çalışma yapan bir araştırmacı güç kavramının kültürel kodlarına değinmemekte ya da kavramı toplumun kültürel bağlamında ele almamaktadır.

Bu bağlamda üretilen araştırmalar toplumun sorunlarından daha çok araştırma yapma kaygısı ile yapılmakta ve toplumun herhangi bir sorununun çözümüne yaramamaktadır. Araştırmacılar bu kaygı ile görece olarak hazırlanması ya da yayınlanması daha kolay görülen nicel araştırmalara yönelmektedir. Atama yükseltme yönetmelikleri, akademik teşvik uygulaması, doçentlik için daha fazla puan toplama kaygısı gibi nicelliği özendirici uygulamalar araştırmacıları daha fazla yayın yapmaya yöneltmektedir. Ancak son yıllarda nicel araştırmalara dönük bir önyargı oluşmakta, bu tür araştırmaların gereksiz olduğu yönünde görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunanlara göre nicel araştırmalar sosyal gerçekliği ya da insani boyutu açıklamaktan uzaktır. Bunun yerine nitel araştırmalar kullanılmalıdır. Çünkü nitel araştırmalar herhangi bir konu ile ilgili derinlemesine bilgiye ulaşılmasına izin vermektedir. Ancak nicel araştırmaları savunanlara göre ise nitel araştırmalar birer dedikodu araştırmasıdır, masa başı çalışmasıdır, objektif bir yöntemden yoksundur. Bu bakış açıları birbirini dışlayıcı, araçları amaç haline getiren ve akademik tutum ile bağdaşmayan tutumlardır. Balcı vd.'ne göre (2009) nitel araştırma, nicel araştırma gibi bir sınıflandırma yapay bir ayırmadır ve bu iki alanın birbirini dışlamamakta, aksine tamamlamaktadır.

Yukarıda özetlenen sonuçlar ve tartışmalar bir arada değerlendirildiğinde, alan ile ilgili hâlihazırdaki bilgi üretimi ve uygulamalar incelendiğinde, eğitim yönetimi alanının bir kimlik arayışı içinde olduğu söylenebilir (Şentürk ve Turan, 2012). Bu kimlik arayışı konusunda bir takım görüş ayrılıkları olsa da, eğitim yönetimi alanının disiplinlerarası uygulamalı bir sosyal bilim olduğu konusunda (Örücü ve Şimşek, 2011) fikir birliği olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eğitim yönetimi akademisyenleri, belli güç merkezlerinin kontrolündeki bilginin taşıyıcısı mı olacaktır, yoksa toplumun kendi bilgisinin taşıyıcısı mı olacaktır? (Turan ve Şişman, 2013). Tabii ki bu soru ile ilgili en önemli nokta bunun nasıl, hangi araçlarla ve kimlerle yapılacağı ile ilgilidir. Çünkü Türkiye'de eğitim yönetimi alanı ile ilgili önemli sorunlardan biri de, belli bir takım sorunlardan en çok şikâyet eden akademisyenlerin, yine şikâyet ettikleri işleri yapıyor olmalarıdır. Örneğin, Batı'nın kavramlarından ya da kuramlarından şikâyet eden bazı yazarlar bile birçok çalışmada Batı kaynaklı kuramları, kavramlaştırmaları ve ölçekleri kullanmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de eğitim yönetimi alanı belli bir kurumsallaşma ve bilimleşme düzeyini yakalamıştır. Ancak alanın pozitivist karakterli olmasından; alanda Batılı kavramlaştırmaların, nicel araştırmaların ve işletme kuramlarının egemen olmasından kaynaklanan ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorunların daha fazla gündemde tutulması gereklidir. Bu çalışmalarda, pozitivistimi

tamamen gereksiz ve güncelliğini yitirmiş bir paradigma olarak görmek yerine, pozitivistin açmazlarını ya da eksikliklerini giderecek önerilerin tartışılması daha yararlı olacaktır. Eğitim yönetimi alanının bilimsel toplantılarında konuyu ele alan oturumlar ve paneller düzenlenmesi yararlı olabilir.

Kaynaklar

- Aksoy, H. H. (2002). ABD'de okul yöneticilerinin istihdamında aranan nitelikler, koşullar ve ücretleri. *21. yüzyıl eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi sempozyumu bildiri kitabı* (Edt: C. Elma ve Ş. Çinkır). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. ss. 255-273.
- Altınkurt, Y. ve İliman-Püsküllüoğlu, E. (2016). Bilim tarihi, sosyoloji ve psikoloji paradigmaları bağlamında eğitim yönetimi. *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (Edt: K. Yılmaz). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. ss. 1-34.
- Aslanargun, E. (2003). Postmodernizm ve bir insan bilimi olarak eğitim yönetimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aslanargun, E. (2007). Modern eğitim yönetimi anlayışına yönelik eleştiriler ve postmodern eğitim yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(50), 195-212.
- Aydın, A. (2010). *Yaşadığımız dünya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, A. ve Uysal, Ş. (2011). Türkiye'de ve yurt dışında eğitim yönetimi alanında yapılan doktora tezlerinin konu, yöntem ve sonuçlar açısından değerlendirilmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 42, 1-14.
- Aydın, A. ve Uysal, Ş. (2014). Türkiye'de eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi alanındaki doktora tezlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 177-201.
- Aydın, A., Erdağ, C. ve Sarier, Y. (2010). Eğitim yönetimi alanında yayınlanan makalelerin konu, yöntem ve sonuçlar açısından karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 37-58.
- Aydın, A., Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2013). Eğitim yönetiminde pozitif psikoloji. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1470-1490.
- Aydın, İ. ve Bozgeyik, B. (2015). Yönetim modaları. *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran'a armağan: Eğitimde 52 yıl* (Edt: İ. Aydın ve Ş. Çinkır). Ankara: Anı Yayıncılık. ss. 117-134.
- Aydın, İ. ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2007). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanının sözlü tarihi: Öncü akademisyenler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aypay, A., Çoruk, A., Yazgan, A. D., Kartal, O. Y., Tunçer, B., Attila, S. M. ve Erman, B. (2010). Eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: Eğitim yönetimi dergilerinin analizi 1999-2007. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 59-77.
- Badavan, Y. (1985). Üniversitelerde eğitim yönetimi ve denetimi alanlarında yapılmış tez çalışmaları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Balcı, A. (1988). Eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: EAQ'de 1970-1985 arasında yayınlanan araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 421-434.
- Balcı, A. (1990a). Eğitim yönetiminde araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 81-94.
- Balcı, A. (1990b). Türkiye'de eğitim araştırmalarının durumu: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi örneği. *Eğitim bilimleri birinci ulusal kongresi bildirileri III: Eğitim yönetimi ve planlaması ve halk eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını. ss. 89-120.
- Balcı, A. (1991). Eğitim yönetiminde kuram ve araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 735-746.
- Balcı, A. (1992). Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: Kuram-araştırma ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(1), 27-45.
- Balcı, A. (2005). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.
- Balcı, A. (2009). Türkiye'de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 181-209.
- Balcı, A. (2011). Eğitim yönetiminin değişen bağlamı ve eğitim yönetimi programlarına etkisi. *TED Eğitim ve Bilim*, 36(162), 196-208.
- Balcı, A. ve Aydın, İ. (2001). *Eğitim yönetimi*. Ankara: MEB Yayını.

- Balcı, A., Şimşek, H., Gümüşeli, A. İ. ve Tanrıoğen, A. (2009). Eğitim yönetimi araştırmaları ve yayın hakkında rapor. *EYEDDER Rapor Serisi*. <http://eyedder.org/belgeler/Egitim-Yonetimi-Arastirmalari-Yayin-Hakkinda-Rapor.pdf> adresinden 18.04.2010 tarihinde alındı.
- Bates, R. (2001). Eleştirel teori açısından eğitim yönetimi (Çev: S. Turan ve M. Şişman). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(28), 573-592.
- Beycioğlu, K. ve Dönmez, B. (2006). Eğitim yönetiminde kuramsal bilginin üretimine ve uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 47, 317-342.
- Bursalıoğlu, Z. (1997). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama*. Ankara: Pegem.
- Celep, C. (2009). Türkiye'de eğitim yönetimi bilimsel toplantıları: Tarihsel gelişim, kararlar, belgeler, yazışmalar. <http://www.eyedder.org.tr> adresinden 25/05/2013 tarihinde erişilmiştir.
- Coşkun-Demirpolat, B. (2016). Türkiye'de eğitim yönetimi disiplininin paradigmatik durumu. *Eğitim yönetimi araştırmaları* (Edt: K. Beycioğlu, N. Özer, D. Koşar, İ. Şahin). Ankara: Pegem Akademi. ss. 156-179.
- Culbertson, J. A. (1983). Theory in educational administration: Echoes from critical thinkers. *Educational Researcher*, 12(10), 15-22.
- Çelik, C. (1997). Eğitim yönetiminde kuramsal gelişmeler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(1), 31-43.
- Çelik, V. (2003). Eğitim yöneticisi yetiştirme politikasına yön veren temel eğilimler. *21. yüzyıl eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi sempozyumu bildiri kitabı* (Edt: C. Elma ve Ş. Çınkır). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. pp. 3-12.
- Çınkır, Ş. (2016). Türkiye'de eğitim yönetimi ve denetimi bilim dalında yapılan tezlere ilişkin bir inceleme. *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan* (Edt: A. Balcı ve İ. Aydın). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını. ss. 303-336.
- Çopur, S. (2003). Fenomenolojik açıdan eğitim yönetimi: Thomas Barr Greenfield'in geleneksel örgüt teorilerine yönelik eleştirileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Demir, K. (2011). Editörden: Pozitif örgüt araştırmaları [Editorial: Positive organization researches]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 1(2). <http://ebad-jesr.com/>.
- Demir, K. (2015). Eğitim yönetiminde pozitif örgüt araştırmaları ve mesleki dayanıklılık. *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran'a armağan: Eğitimde 52 yıl* (Edt: İ. Aydın ve Ş. Çınkır). Ankara: Anı Yayıncılık. ss. 234-251.
- Demirhan, G. (2015). Türkiye'de eğitim yönetimi alanında araştırma geleneği ve paradigmaların gömülü teori bağlamında değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ekşi, A. ve Okutan, M. (2007, Ağustos). 2000-2003 yılları arasında eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi alanında yapılmış olan yüksek lisans tez özetleri çalışması. *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 5-7 Eylül 2007, Tokat.
- English, F. W. (1992). *Educational administration: The human science*. New York: Harper Collins Publishers.
- English, F. W. (2002). The point of scientificity, the fall of the epistemological dominos, and the end of the field of educational administration. *Studies in Philosophy and Education*, 21, 109-136.
- English, F. W. (2003). *The postmodern challenge to the theory and practice of educational administration*. Illinois: Charles C Thomas Publisher.
- Evers, C. W. ve Lakomski, G. (1991). *Knowing educational administration*. Oxford: Pergamon Press.
- Evers, C. W. ve Lakomski, G. (1994). Three dogmas: A rejoinder. *Journal of Educational Administration*, 32(5), 28-37.
- Evers, C. W. ve Lakomski, G. (1996). *Exploring educational administration*. Oxford: Pergamon Press.
- Evers, C. W. ve Lakomski, G. (2000). *Doing educational administration*. Oxford: Pergamon Press.
- Fazhoğulları, O. ve Kurul, N. (2012). Türkiye'deki eğitim bilimleri doktora tezlerinin özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 43-75.
- Fusarelli, L. D. (2006). Theory movement, in educational administration. *Encyclopedia of educational leadership and administration* (Edt: F. W. English). California: Sage Publications Ltd. pp. 1017-1018.

- Gedikoğlu, T. (1997). Eğitim yönetimi: Dün, bugün ve 2000'li yıllara doğru. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 299-308.
- Gedikoğlu, T. (2015). *Liderlik ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gizir, S. ve Köle, F. (2009, Mayıs). Eğitim yönetimi alanında liderlik üzerine yapılan çalışmaların kuram, yöntem ve ele alınan değişken açısından incelenmesi. *IV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Greenfield, T. ve Ribbins, P. (2005). *Greenfield on educational administration: Towards a humane science*. London: Taylor & Francis.
- Guenon, R. (2012). *Niceliğin egemenliği ve çağın alametleri* (Çev: M. Kanık). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Gülmez, D. ve Yavuz, M. (2016). Eğitim liderliği ve yönetimi kapsamında 2012 yılında yayınlanmış olan makalelerin amaç ve yöntem bakımından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 15(2), 318-329, 2016. [Online]:<http://ilkogretim-online.org.tr>
- Güngör, S. (2009). Eğitim yönetiminde otoriteye eleştirel kuram perspektifinden bakmak. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7(26), 174-186.
- Güngör, S. (2010). Eleştirel kuram bakış açısından Ankara ili ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin eğitim yönetiminde otorite ve kültür analizine ilişkin görüşleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, S. (2016). Eğitim yönetimini yeniden inşa etmek: Eleştirel eğitim yönetimi kuramının olabirliği üzerine. *Eleştirel eğitim yönetimi yazuları* (Edt: K. Yılmaz). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. ss. 35-63.
- Hoy, W. K. (1994). Foundations of educational administration: Traditional and emerging perspectives. *Educational Administration Quarterly*, 30(2), 178-198.
- Karaçam, Z. (2013). Sistemik derleme metodolojisi: Sistemik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Kaya, Y. K. (1996). *Eğitim yönetimi kuram ve Türkiye'deki uygulama*. Ankara: Pegem A.
- Kesik, F. (2014). Eğitim yönetiminde çoğul bir ses: Eleştirel kuram. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 93-133.
- Kızılcılık, S. (2011). *Batı barbarlığı I: Rousseau, Marx ve Nietzsche üzerine*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Leithwood, K. ve Duke, D. L. (1999). A century's quest to understand school leadership. *Handbook of research on educational administration* (Edt: J. Murphy ve K. S. Louis). San Fransisco: Jossey-Bass. pp. 45-72.
- Maxcy, S. J. (2001). Educational leadership and management of knowing: The aesthetics of coherentism. *Journal of Educational Administration*, 39(6), 573-588.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Oplatka, I. (2016). *Eğitim yönetiminin mirası* (Çev: S. Turan, F. Bektaş, M. Yalçın). Ankara: Pegem Akademi.
- Örücü, D. ve Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden Türkiye'de eğitim yönetiminin akademik durumu: Nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(2), 167-197.
- Örücü, D. (2006). Ankara'daki eğitim yönetimi akademisyenlerinin algılarından eğitim yönetiminin akademik bir alan olarak Türkiye'deki güncel durumunun irdelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdem, G. (2016). Eğitim yönetimi ve politikası alanyazınında oluşturulmaya çalışılan bu tarz kimin? *Eleştirel eğitim yönetimi yazuları*. (Edt: K. Yılmaz). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. ss. 115-144.
- Özdemir, S. (2013). 21. yüzyılda eğitim anlayışı. *Boyabat Gazetesi*. http://www.boyabatgazetesi.com/?start_from=&ucat=1&subaction=showfull&id=1367696456&archive=1372734304&. Erişim Tarihi: 15.03.2016.
- Park, S. H. (1999). The development of Richard Bates's critical theory in educational administration. *Journal of Educational Administration*, 37(4), 367-388.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş* (Çev: D. Bayrak vd.). Ankara: Siyasal.
- Sağnak, M. (2003). İlköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerin örgütsel değerlere ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.
- Sargut, A. S. (1994). *Kültürlerarası farklılaşma ve yönetim*. Ankara: V Yayınları.

- Sayılan, F., Aksoy, H. H., Yıldız, A., Bülbül, T., Özdem, G., İlhan, A. ve Soydan, T. (2005). Eğitim bilimlerinde metodoloji sorunları. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 28-30 Eylül 2005. Denizli. ss. 179-184.
- Sezgin, F. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlerinin uyumu. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Şahin-Fırat, N. (2006). Pozitivist yaklaşımın eğitim yönetimi alanına yansımaları, alana getirdiği katkı ve sınırlılıkları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 40-51.
- Şahin-Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 71-83.
- Şentürk, İ. ve Turan, S. (2012). Foucault'un iktidar analizi bağlamında eğitim yönetimine ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(2), 243-272.
- Şentürk, İ. (2010). Pierre Bourdieu'nun neoliberalizm eleştirisi bağlamında eğitim yönetimini yeniden düşünmek. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 73-98.
- Şimşek, H. (1997). Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetimi teorisi ve uygulamada yeni yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(1), 97-109.
- Şimşek, H. (2002). Türkiye'de eğitim yöneticisi yetiştirilemez! *21. yüzyıl eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi sempozyumu bildiri kitabı* (Edt: C. Elma ve Ş. Çınkır). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. ss. 307-312.
- Şimşek, H. (2003). Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi: Karşılaştırmalı örnekler ve Türkiye için çıkarımlar. *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu Eğitimde Yansımalar: VII*. Ankara: Tekişik Yayıncılık. ss. 130-138.
- Şimşek, H. (2004). Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi: Karşılaştırmalı örnekler ve Türkiye için öneriler. <http://www.hasansimsek.net>. Erişim Tarihi: 3.6.2007.
- Şimşek, H. (2005). Eğitim yönetimi biliminin neresinde. <http://www.hasansimsek.net>. Erişim Tarihi: 3.6.2007.
- Şişman, M. (1996a). Yönetim kuramları ve kültürlerarası farklılaşma açısından yönetim uygulamaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 295-308.
- Şişman, M. (1996b). Postmodernizm tartışmaları ve örgüt kuramındaki yansımaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(3), 451-464.
- Şişman, M. (1998). Eğitim yönetiminde kuram ve araştırmada alternatif paradigma ve yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(16), 395-422.
- Şişman, M. (2001). Eğitimin yönetimindeki kriz: I. eğitim yönetimi toplantısı açılış konuşması. *I. Eğitim Yönetimi Toplantısı*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 31 Ağustos-2 Eylül 2001.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2002). Dünyada eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesine ilişkin başlıca yönelimler ve Türkiye için çıkarılabilecek bazı sonuçlar. *21. yüzyıl eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi sempozyumu bildiri kitabı* (Edt: C. Elma ve Ş. Çınkır). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. ss. 239-253.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2004a). Eğitim ve okul yönetimi. *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı* (Edt: Y. Özden). Ankara: Pegem. ss. 99-146
- Taşdan, M. (2008). Kamu ve özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin değer, iş doyumu ve öğretmene mesleki sosyal destek ile ilgili görüşleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Taymaz, H. (1985). *Uygulamalı okul yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Tuna, K. (2011). *Batılı bilginin eleştirisi üzerine*. İstanbul: İz.
- Tunç, B. (2007). Akademik unvan olgusu, akademik yükseltme ve atama sürecinin değerlendirmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, S. ve Şişman, M. (2013). Eğitim yönetimi alanında üretilen bilimsel bilgi ve batılı biliş tarzının eleştirisine giriş. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(4), 505-514.
- Turan, S. (1998). Critical theory and the field of educational administration: Toward a humane science. *Paper Presented at the 50th National Council of Professors of Educational Administration (NCPEA)*, Alaska, USA, 3-8 August.

- Yılmaz, K. (2018). Türkiye'deki eğitim yönetimi alanı ile ilgili çalışmalara eleştirel bir bakış. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 123-154. doi:[10.14687/jhs.v15i1.4833](https://doi.org/10.14687/jhs.v15i1.4833)
- Turan, S. (2004a). Modernizm, postmodernizm ve krizdeki alan eğitim yönetimi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya, 6-9 Temmuz 2004. (syf. 78). Malatya, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Turan, S. (2004b). Modernite ve postmodernite arasında bir insan bilimi olarak eğitim yönetimi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-8.
- Turan, S. (2005). Eğitim yönetiminde bilimsel bilginin üretimi: Kavramsal bir çözümleme. *XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Denizli, 28-30 Eylül 2005.
- Turan, S. (2006). Eğitim yönetiminde paradigmatik dönüşümler? [Dönüşen bir şey yok]. *Türkiye'de Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri Toplantısı*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 27-28 Nisan 2006, Ankara.
- Turan, S. (2007). Krizdeki bilim dalı: Eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. 5-7 Eylül 2007. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat.
- Turan, S. (2009). Alansız alan: Eğitim yönetiminin sınırlarını tartışmaya açmak. *IV. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi*, 14-15 Mayıs 2009, EYEDDER, Denizli.
- Turan, S. (2013). Eğitim yönetimi alanında üretilen Batılı bilginin eleştirisine giriş. *VIII. Eğitim Yönetimi Kongresi*, 7-9 Kasım 2013, İstanbul. Türkiye.
- Turan, S. (2014). Ahlaki açıdan modern okulun açmazı: Eleştirel bir bakış. *Yeni Türkiye Dergisi*, 10(58), 246-252.
- Turan, S. ve Özkan, M. (2016). Uyarlayan uyarlayana geliştiren geliştirene: Ölçeklere sayılarla bakış. *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan* (Edt: A. Balcı ve İ. Aydın). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını. ss. 227-244.
- Turan, S. ve Şişman, M. (2000). Okul yöneticileri için standartlar: Eğitim yöneticilerinin bilgi temelleri üzerine düşünceler. *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 68-87.
- Turan, S., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2016a). Türkçe çeviriye önsöz. *Eğitim yönetiminin mirası* (Çev: S. Turan, F. Bektaş, M. Yalçın). Ankara: Pegem Akademi. ss. v-vi.
- Turan, S., Bektaş, F., Yalçın, M. ve Armağan, Y. (2016b). Eğitim yönetimi alanında bilgi üretim süreci: Eğitim yönetimi kongrelerinin rolü ve serüveni üzerine bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 22(1), 81-108.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2014). Türkiye'de eğitim yönetiminde bilgi üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 yayınlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(1), 93-119.
- Ünal, L. I. (2015). Eğitimsel gerçekliğin araştırılmasında epistemolojik sorunlar. *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran'a armağan: Eğitimde 52 yıl* (Edt: İ. Aydın ve Ş. Çınkır) Ankara: Anı Yayıncılık. ss. 108-116.
- Willower, D. J. ve Forsyth, P. B. (1999). A brief history of scholarship on educational administration. *Handbook of research on educational administration: A project of the American Educational Research Association* (Edt: J. Murphy ve K. S. Louis). San Francisco: Jossey-Bass. pp. 1-23.
- Yalçın, M. (2015). Batı kaynaklı bilginin Türk akademisindeki rolü: Eğitim yönetimi alanının değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2006). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, K. (2015). Eğitim yönetiminde doğal tutarlılık teorisi. *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran'a armağan: Eğitimde 52 yıl* (Edt: İ. Aydın ve Ş. Çınkır). Ankara: Anı Yayıncılık. ss. 215-233.
- Yılmaz, K. (2016a). Türkiye'de eğitim yönetimi alanındaki batı etkisi üzerine bir değerlendirme. *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (Edt: K. Yılmaz). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. ss. 65-114.
- Yılmaz, K. (2016b). Türkiye'deki eğitim liderliği makaleleri ile ilgili bir değerlendirme. *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan* (Edt: A. Balcı ve İ. Aydın). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını. ss. 369-393.

Extended English Summary

Introduction

The theoretical foundations of the field of educational administration were laid by the associations (NCPEA-1947 and UCEA-1954) established in the United States in the 1950s. The studies made by those associations with the aim of establishing the theoretical foundations of the field of educational administration were later called the Theory Movement in Educational Administration. The Theory Movement, as a dominant feature of the current period, is fed from the positivist paradigm. In this context, also the field of educational administration is a field such that it has benefited greatly from positivism and has felt positivism's effects long time.

The foundations of the field of educational administration in Turkey were laid by the studies of Prof. Dr. Ziya Bursalioğlu and Prof. Dr. Mahmut Adem in the 1960s. While Prof. Dr. Mahmut Adam was working in the fields of educational economy and planning, Prof. Dr. Ziya Bursalioğlu signed the first and classical works in the field of educational administration. Bursalioğlu is the first person who completed the doctorate abroad in the field of educational administration (Aydın and Karaman-Kepenekçi, 2007) and it is possible to come across the traces of the Theory Movement in Bursalioğlu's classical works such as "New Structure and Behavior in School Administration" and "Theory and Practice in Educational Administration".

In other countries, as in Turkey, also the topics such as the limits, the knowledge bases, the researches, and the level of being science of the field of educational administration have long been discussed and continue to be discussed. One of the things that needs to be done in this regard is the questioning of the field's its own construction process and knowledge bases. Because, this questioning is extremely important in terms of the development of the field (Yılmaz, 2016a). In recent years, the educational administration field in Turkey also caught a significant level of being science and institutionalization with particularly international publications, books, scientific meetings and associations; it is extremely important questioning of a field's its own construction process and knowledge bases. In this context, in this study, it was aimed to determine the self-glance of the field by examining the studies that directly deal with the field of educational administration in Turkey. By starting off the examined studies, it was tried to make some determinations related to the situation of the field of educational administration in Turkey. In the study, there were examined the studies that mentioned the field of educational administration, not the studies that were carried out in the field of educational administration.

Method

The research was designed as a systematic compilation study. As a result of the surveying made for this aim, 42 articles, 25 book chapters, 11 graduate education thesis and 5 other resources were examined. While some of the examined resources ($f=37$) are directly related to the field of educational administration, some of them ($f=19$) investigate the studies conducted in the field of educational administration. In the analysis of the data, the content analysis techniques were used. By starting off the examined studies, it was tried to make some determinations related to the situation of the field of educational administration in Turkey.

Results

The following topics are generally emphasized by the studies examined within the scope of this research and mention the field of educational administration: 1) Educational administration is positivist characteristic; 2) Quantitative researches are dominant in educational administration; 3) The concepts of educational administration are gotten from business; 4) In Turkey, the concepts used in the field of educational administration are western; 5) The field of educational administration is disconnected from implementation; 6) Alternative approaches and 7) Suggestions.

In the examined studies, the most frequently emphasized theme related to the field of educational administration is in the direction that the field of educational administration has a positivist character (f=42). The fact that the field of educational administration has a positivist character in these studies is often linked to the Theory Movement, which is associated with the emergence of the field in the West, even in the United States.

The second identified theme, which is also due to the positivist emphasis on the first theme, is the view that there is a quantitative research dominance in the field (f=21). This view was also identified in previous meta-synthesis studies. According to these studies which examine the researches conducted in the field of educational administration, quantitative research designs have been used in the vast majority of the researches (Aydın, Erdağ and Sarier, 2010; Coşkun-Demirpolat, 2016; Ekşi and Okutan, 2007; Gizir and Köle, 2009; Turan et al., 2016b; Yılmaz, 2016b).

Generally, the view that the theories and the concepts used in the field of educational administration are taken from general management and business theories is determined as the third theme (f=22). In the era of coming in sight of the educational administration, organization and management theories have been tried to be adapted to the educational organizations. The efforts to develop theories and approaches related directly to the field of educational administration have been very limited.

In recent years, one of the especially accentuated topics is that the conceptualizations used in the field of educational administration in Turkey is about having the concepts developed in Western culture (f=13). One of the emphasized themes related to the field of educational administration is that the field of educational administration is in the direction that it is disconnected from implementation (f=11). In fact, this problem can be viewed as a problem not only in the field of educational administration but also in the field of educational sciences in general. In the examined studies this situation is linked to the some certain causes. In the studies published in the field of educational administration in Turkey, Critical Theory (f=15); analysis of the educational administration in terms of culture (f=11); Postmodernism (f=11) and Natural Consistency Theory (f=5) were often mentioned as an alternative approach.

The most frequent suggestion related to the research topics is that the views of ontological, epistemological and methodological inquiries are needed in the field. In this context, while the research topics are identified or selected it is asserted that it is essential to take into consideration the self-related or ontological problems related to the educational administration; it is necessary to go to the theory from the implementation and if necessary to develop the original theories in this process (Turan and Şişman, 2013). In terms of research methods, it is emphasized that generally in educational administration researches the positivist and the interpretivist paradigm understandings are used dismissively for each other. However, instead of this, it is also emphasized that it is necessary to be seen as complementary to each other by expanding the concept of research (Balci, 1992, 2009; Balci et al., 2009).

As a result, the field of educational administration in Turkey captured a certain level of institutionalization and being science. However, since the field has a positivist characteristic; the ontological, epistemological and methodological problems that arise from the dominance of Western conceptualizations, quantitative researches and business theories in the field need to be kept on the agenda more. In these studies, it would be more useful to discuss the propositions for positivism dilemmas rather than seeing it as a completely unnecessary and out of day paradigm. It may be useful to organize sessions and panels dealing with the subject at the scientific meetings of the field of educational administration.